

Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка

Надія Ашиток

Робота з дітьми з особливими освітніми потребами

**Методичні матеріали до самостійної роботи студентів для
підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»**

Дрогобич
2024

УДК 37. 013. 42
А 98

*Рекомендовано вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(протокол № 9 від 27 вересня 2024 р.)*

Рецензенти:

Пантюк Т.І., доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Гук О.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Відповідальна за випуск – Івах С.М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Ашиток Надія.

А 98

Робота з дітьми з особливими освітніми потребами : методичні матеріали до самостійної роботи студентів для підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня спеціальності 012 «Дошкільна освіта». Дрогобич : Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 2024. 104 с.

Навчальний посібник написано відповідно до робочої програми вищої школи «Робота з дітьми з особливими освітніми потребами» для студентів для підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня спеціальності 012 «Дошкільна освіта» галузі знань 01 Освіта / Педагогіка.

У виданні містяться методичні поради до самостійного опрацювання тем курсу, орієнтовна тематика семінарських занять, питання для самоконтролю, завдання для самостійної роботи за темами курсу, література до кожної теми, питання для самоперевірки, індивідуальні завдання з дисципліни, приклади завдань для контрольної роботи з курсу, питання до екзамену, список рекомендованої літератури до всього курсу (список складається з 32 джерел) та предметний покажчик.

Для викладачів і студентів зі спеціальності «Дошкільна освіта».

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Орієнтовна тематика семінарських занять.....	5
Тема 1. Особи з порушеннями психофізичного розвитку в умовах інклюзивної освіти, її законодавче підґрунтя.....	6
Тема 2. Комплексна диференційна діагностика відхилень у психофізичному розвитку.....	17
Тема 3. Види порушень психофізичного розвитку, їх причини та способи корекції.....	24
Тема 4. Специфіка роботи педагога в інклюзивній групі ЗДО.....	29
Тема 5. Освітнє середовище інклюзивного закладу дошкільної освіти.....	34
Тема 6. Загальна характеристика сучасних освітніх корекційних технологій.....	42
Тема 7. Технологія особистісно орієнтованого навчання осіб, які мають особливі освітні потреби.....	50
Тема 8. Проектна діяльність як технологія корекційної освіти.....	56
Тема 9. Арт-терапевтичні технології у роботі з дітьми, які мають особливі освітні потреби.....	61
Тема 10. Портфоліо у системі інклюзивної освіти.....	71
Завдання для самостійної роботи	78
Приклади завдань для контрольної роботи з курсу «Робота з дітьми з особливими освітніми потребами»	90
Індивідуальні завдання з дисципліни «Робота з дітьми з особливими освітніми потребами».....	94
Питання до екзамену	96
Рекомендована література.....	100
Предметний покажчик.....	103

ВСТУП

Дисципліна «Робота з дітьми з особливими освітніми потребами» є важливою складовою системи професійної підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня спеціальності 012 «Дошкільна освіта» у закладах вищої освіти. Метою курсу є поглиблення розуміння студентами особливостей роботи з дітьми з особливими освітніми потребами та ознайомлення їх з актуальними проблемами розвитку таких дітей.

Методичні рекомендації ґрунтуються на принципах наступності та взаємозв'язку між зазначеним курсом і дисциплінами «Загальна педагогіка», «Дошкільна педагогіка», «Дитяча психологія», «Педагогічна психологія», «Інклюзивна освіта», «Методика арт-освіти дітей дошкільного віку».

Основний акцент у посібнику зроблено на необхідності спеціальної підготовки педагогів, які займаються розвитком дітей з особливими освітніми потребами у закладах дошкільної освіти.

У посібнику пропонуються методичні поради до засвоєння інформації з таких тем: «Особи з порушеннями психофізичного розвитку в умовах інклюзивної освіти, її законодавче підґрунтя» «Комплексна диференційна діагностика відхилень у психофізичному розвитку» «Види порушень психофізичного розвитку, їх причини та способи корекції» «Специфіка роботи педагога в інклюзивній групі ЗДО» «Освітнє середовище інклюзивного закладу дошкільної освіти» «Загальна характеристика сучасних освітніх корекційних технологій» «Технологія особистісно орієнтованого навчання осіб, які мають особливі освітні потреби» «Проектна діяльність як технологія корекційної освіти», «Арт-терапевтичні технології у роботі з дітьми, які мають особливі освітні потреби» та «Портфоліо у системі інклюзивної освіти».

Посібник складається зі змісту, методичних порад до засвоєння матеріалу з тем курсу, літератури до кожної теми, питань для самоперевірки, завдань для самостійної роботи, прикладів завдань для контрольної роботи, індивідуальних завдань, питань до екзамену, списку рекомендованої літератури та предметного покажчика.

Методичні матеріали дають змогу студентам розглянути ключові питання дисципліни та дізнатися більше про основи роботи фахівців з розвитку їхнього психофізичного потенціалу.

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Особи з порушеннями психофізичного розвитку в умовах інклюзивної освіти, її законодавче підґрунтя

Тема 2. Комплексна диференційна діагностика відхилень у психофізичному розвитку

Тема 3. Види порушень психофізичного розвитку, їх причини та способи корекції

Тема 4. Специфіка роботи педагога в інклюзивній групі ЗДО

Тема 5. Освітнє середовище інклюзивного закладу дошкільної освіти

Тема 6. Загальна характеристика сучасних освітніх корекційних технологій

Тема 7. Технологія особистісно орієнтованого навчання осіб, які мають особливі освітні потреби

Тема 8. Проєктна діяльність як технологія корекційної освіти

Тема 9. Арт-терапевтичні технології у роботі з дітьми, які мають особливі освітні потреби

Тема 10. Портфоліо у системі інклюзивної освіти

ОСОБИ З ПОРУШЕННЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Семінарське заняття 1 (4 год.)

ПЛАН

• Дитина з особливими освітніми потребами та форми її освіти. Об'єкт, суб'єкт, предмет, мета і завдання корекційної педагогіки. Галузі корекційної педагогіки. Основні поняття курсу.

• Функції працівника закладу дошкільної освіти у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

• Напрями реалізації програми соціальної підтримки дітей з особливими освітніми потребами.

• Специфіка та особливості законодавчо-правового підґрунтя роботи з дітьми з особливими потребами.

• Характеристика основних документів, що регламентують функціонування інклюзивної освіти.

• Організація та функціонування інклюзивних закладів.

• Програма індивідуального розвитку дитини з ООП.

• Специфіка роботи дошкільного працівника з дітьми з ООП. Консультування сім'ї, яка виховує дитину-інваліда.

ЛІТЕРАТУРА

[5, 34–43, 258–296; 7, 9–16, 129–147; 11, 21–28, 69–73; 12, 62–70; 18, 6–9; 30; 31]

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ

Передусім варто зазначити, що згідно зі статтею 53 Конституції України всі громадяни мають право на освіту. Повна загальна середня освіта в країні є обов'язковою. Держава має забезпечити проголошене право на освіту для всіх дітей. Це право поширюється і на осіб з особливостями психофізичного розвитку. Характерною ознакою навчально-виховної та корекційно-розвиткової роботи з дітьми із зазначеними особливостями є її варіативність. Зазначене викликане тим, що різні діти, залежно від стану порушень та рівня збереження аналізаторських функцій організму, психофізичного потенціалу, мають різні можливості [31].

Діти з особливими освітніми потребами можуть отримувати освіту в усіх закладах освіти згідно з чинними законами. На сьогоднішній день ці діти можуть навчатися у закладах освіти, у яких спеціально для них мають утворюватися інклюзивні класи / групи [3, 7–17].

Надалі варто розглянути питання про систему закладів освіти, які забезпечують здобуття освіти дітей з особливими освітніми потребами. Особи зазначеної категорії можуть навчатися у закладах загальної середньої освіти, де організуються спеціальні та інклюзивні групи (класи). Таким чином, створюються умови для отримання людьми з особливими освітніми потребами освіти, яка враховує їхні потреби та здібності, відповідно до індивідуальних програм розвитку. Крім того, ці особи можуть здобувати повну загальну середню освіту у закладах спеціальної освіти, а також у навчально-реабілітаційних центрах – закладах загальної середньої освіти для осіб зі складними порушеннями розвитку. Особи зазначеної категорії у спеціальних закладах загальної середньої освіти можуть навчатися на одному або на декількох рівнях повної загальної середньої освіти. У випадку звернення особи з особливими освітніми потребами або її батьків у закладах освіти мають обов'язково організовуватися інклюзивні та/або спеціальні групи і класи [12, 62–70].

Зазначені заклади мають бути пристосованими до потреб дітей зазначеної категорії. Це означає, що в них потрібно здійснити відповідні архітектурні перепланування. Для роботи з дітьми з ООП мають найматися додаткові працівники (дефектологи різних нозологій тощо), змінюватися навчальні плани і програми. Для отримання ефективних результатів необхідно використовувати спеціальні методи та форми навчання [31].

Варто зазначити, що для цих дітей можуть використовуватися дистанційна та індивідуальна форми навчання.

Існують такі форми інтеграції осіб зазначеної категорії – повна інтеграція, комбінована інтеграція, часткова і тимчасова інтеграція.

Повна інтеграція поширюється на дітей, які мають психофізичний рівень однаковий для них і здорових однолітків. Таких особливих осіб по 1–3 включають до звичайних класів (груп) в закладах загальної середньої та дошкільної освіти за умови, що там одержать корекційну допомогу за місцем навчання та проживання.

Комбінована інтеграція прийнятна для дітей, які мають наближений до норми рівень психофізичного розвитку. Особи зазначеної категорії по 1–3 включають до звичайних класів (груп) закладу загальної середньої та дошкільної освіти. Ці діти під час навчання постійно одержують допомогу асистента вчителя (вихователя).

Часткова інтеграція можлива для дітей, психофізичний розвиток яких суттєво відрізняється від здорових однолітків. Цих осіб включають до загальноосвітніх класів (груп) по 1–3 лише на частину дня.

Тимчасова інтеграція прийнятна для дітей з особливостями психофізичного розвитку, які разом із ровесниками з типовим рівнем

розвитку 2–4 рази на місяць об'єднуються для проведення спільних виховних заходів [7, 9–16].

Надалі доцільно відзначити, що проблеми освіти, навчання і виховання осіб з порушеннями психофізичного розвитку вивчаються корекційною педагогікою. Об'єктом її знань є освіта осіб зазначеної категорії, а суб'єктом – людина з особливими освітніми потребами.

Предметом зазначеної галузі знань є теорія і практика освіти осіб з психофізичними порушеннями.

Корекційна педагогіка виконує такі завдання: вивчає педагогічні закономірності розвитку особистості з порушеннями психофізичного розвитку, визначає та обґрунтовує класифікації осіб зазначеної категорії; розробляє засади змісту освіти, принципи, методи, технології, організаційні умови корекційної освіти та ін. [31].

Потім доречно дати визначення галузям корекційної педагогіки: олігофренопедагогіки, сурдопедагогіки, тифлопедагогіки, логопедії, ортопедагогіки.

Тифлопедагогікою є наука про особливості надання освітніх послуг дітям з порушеннями зору з метою включення їх у суспільство [11, 69–73].

Науку про закономірності розвитку, виховання, навчання, соціальну адаптацію та інтеграцію в суспільство дітей з порушеннями мови при збереженні слуху називають логопедією.

Сурдопедагогіка – це наука про закономірності розвитку, виховання, навчання, соціальну адаптацію та інтеграцію в суспільство дітей з порушеннями слуху.

Наука про специфіку освітньої підготовки осіб з порушеннями опорно-рухового апарату з метою їх пристосування до очікувань суспільства називається ортопедагогікою.

Олігофренопедагогіка вивчає закономірності розвитку, виховання, навчання дітей з розумовою відсталістю [11, 21–28].

Студент має з'ясувати зміст понять курсу, до яких належать такі: «особи з дітьми з особливими потребами» «інклюзивне навчання» «інклюзивне освітнє середовище» [18, 6–9].

Особа з особливими освітніми потребами – це людина, якій необхідна додаткова підтримка під час навчально-виховного процесу з метою отримання освіти.

Інклюзивним навчанням є система освітніх послуг, що базується на принципах недискримінації та орієнтована на інтеграцію до освітнього процесу осіб з різними психофізичними можливостями [5, 34–43].

Середовище, яке пристосоване для навчання, виховання та розвитку дітей з різними психофізичними можливостями, називають «інклюзивним освітнім» [32].

Після цього варто відзначити, що корекційна педагогіка має систему цілей, до яких належать корекція порушення, його компенсація педагогічними засобами; абілітація (щодо дитячого та раннього віку) та реабілітація, насамперед соціальна й особистісна.

Надалі доречно розглянути кожне з названих понять докладніше.

Адаптацією у широкому розумінні є пристосування людини до навколишніх умов. Адаптацією називають процеси, що становлять внутрішні зміни людини, які спрямовані на відновлення порушеної рівноваги між індивідом і середовищем. Адаптація людини може бути біологічною (пристосування організму) і психологічною (пристосування людини як особистості до існування у суспільстві).

Специфіка процесу адаптації при порушеннях розвитку характеризується дефектами окремих функціональних систем унаслідок органічного ураження аналізаторної та центральної нервової систем, а також вираженням деяких загальних закономірностей, зумовлених порушенням психічного розвитку.

Варто зазначити, що на процес адаптації значною мірою впливають ускладнення взаємодії людей з ООП з іншими людьми, а також сповільненість в отриманні та переробці інформації [31].

Процеси адаптації у дітей з порушеннями психофізичного розвитку відбувається повільніше, стани дезадаптації у них виникають частіше, ніж у дітей зі стандартним рівнем розвитку.

Надалі майбутній педагог має засвоїти, що подолання ускладнень під час процесу пристосування та максимальне досягнення рівня психічного розвитку дітей з порушеннями психофізичного розвитку, що відповідає нормі (нормалізація), відбувається шляхом корекції і компенсації порушень розвитку.

Після цього доцільно з'ясувати, що розуміється під поняттями «корекція» та «компенсація». У сучасному трактуванні «корекція» – це подолання або послаблення порушень психічного та фізичного розвитку за допомогою різних психолого-педагогічних впливів. Крім того, корекцією також називають заходи, спрямовані на подолання психічних розладів [30].

У вітчизняній науці термін «корекція» для позначення педагогічної корекції вперше був використаний В.П. Кащенко стосовно дітей з порушеннями поведінки. З часом термін став вживатися і для позначення розумово відсталих дітей. Сьогодні навчання з акцентом на корекцію розглядається як один з основних напрямів роботи всіх спеціальних навчальних закладів [31].

Важливо зазначити, що в майбутньому будь-яка саморегульована система матиме здатність зберігати цілісність і відновлюватися під впливом різноманітних факторів. Здатність до відновлення називається

компенсацією. Отже, компенсація – це складна реакція людини на феномен внутрішнього збою, що запобігає можливим втратам цілісності та балансу з навколишнім середовищем, а також сприяє відновленню втрачених або глибоко порушених функцій через зміни у рамках однієї системи та між системами [18, 6–9].

Доцільно знати, що всі компенсаторні процеси відбуваються одночасно на декількох рівнях. А саме;

- на біологічному (або тілесному) рівні;
- на психологічному рівні. На зазначеному рівні відбувається активізація захисних механізмів людини, у результаті чого знижується тривожність і частково знімається напруження під час стресу, сприймаються як необхідні свідомі дії особистості, що спрямовані на підтримку позитивної самооцінки у загрозованих для неї ситуаціях;
- на соціально-психологічному рівні, пов'язаному з громадським характером існування людини, процес усунення порушень під впливом специфічного втручання ззовні, зокрема, під впливом доброзичливого ставлення оточення до особистості з ООП;
- на соціальному рівні відбувається реалізація відновлення взаємодії особи з особливими освітніми потребами з суспільством. Цей процес визначається національними та релігійними традиціями суспільства [30].

Варто пам'ятати: що вищий рівень, то більш значну роль відіграє соціальний фактор і навпаки.

Надалі є сенс ознайомитися з видами (рівнями) компенсації порушеної функції організму людини. До таких видів (рівнів) відносять такі:

- внутрішньосистемна компенсація, яка здійснюється за рахунок потенційних можливостей людини. Під час цієї компенсації відбувається перебудова діяльності частково порушеної функції;
- міжсистемна компенсація відбувається при суттєвих порушеннях функції. Цей різновид компенсації є складною перебудовою діяльності організму із включенням у процес компенсації збережених органів, здатних частково замінити порушені (процес компенсації діяльності системи з порушеннями – роботою іншої, збереженої) [30].

Компенсація функцій більш ефективна в дитячому віці, оскільки пластичність нервової системи у дітей, у порівнянні з дорослими, набагато краща.

Варто зазначити, що при порушеннях розвитку, пов'язаних з ураженням аналізаторів (наприклад, зору), несприятливий вплив

незадовільного сенсорного стану ускладнює процес компенсації. Цей стан при тривалій дії викликає зміни у діяльності нервових центрів аналізаторів (у деяких випадках до змін структури нервових клітин). Зазначений ефект можна усунути шляхом раннього й активного тренування людей з такими порушеннями. Повну втрату функції можна компенсувати, замінивши її активністю інших сенсорів.

Втрата зору може замінюватися розвитком дотикового сприйняття з опорою на мову і розумову діяльність, що забезпечує адекватну реакцію на зовнішні впливи [31].

Необхідно розрізняти різну тривалість компенсаційних процесів, у зв'язку з чим виділяють короткотривалу компенсацію та довготривалу компенсацію.

На завершення засвоєння матеріалу про адаптацію та компенсацію варто відзначити, що це єдині процеси, оскільки їх метою є відновлення рівноваги між середовищем та людиною шляхом її внутрішніх змін, хоча, звісно, це різноспрямовані процеси [18, 6–9].

Надалі студент має засвоїти, як будувати алгоритм організації інклюзивного навчання для дітей з ОПП у закладі освіти [30].

Згідно з алгоритмом, до закладів освіти діти зараховуються на основі Порядку зарахування, відрахування та переведення цих осіб до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти, як це зазначено у наказі Міністерства освіти і науки України від 16 квітня 2018 року № 367 [31].

Адміністрація закладу освіти за заявою батьків (законних представників) та висновку ІРЦ про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини створює для неї відповідні умови [12, 62–70].

Студент має знати, що за наявності в закладі освіти кількох класів (груп) діти між ними розподіляються пропорційно з урахуванням визначених рівнів підтримки.

Варто пам'ятати, що для дітей, які потребують підтримки в освітньому процесі, адміністрація закладу освіти створює команду психолого-педагогічного супроводу та сприяє її роботі [7, 129–147].

Є сенс відзначити, що для організації інклюзивного навчання вихованця команда протягом двох тижнів від початку навчання складає для нього індивідуальну програму розвитку за встановленою формою, яка окреслює обсяг психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, що пропонуються на індивідуальних або групових заняттях (частина п'ята статті 26 Закону України «Про повну загальну середню освіту») [7, 9–16].

Майбутній фахівець має знати, що для вихованців може складатися індивідуальний навчальний план, який має містити таке: інформацію про назву закладу освіти, прізвище та ім'я дитини; клас (групу); мету

запланованої роботи та термін її реалізації; зміст навчальної діяльності; обсяг роботи у годинах; відомості про адаптацію чи модифікацію запланованої роботи, прогнозовані результати [30].

Важливо знати, що тривалість здобуття освіти вихованцями може бути продовжена на рік під час здобуття початкової та базової середньої освіти згідно із Постановою Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2003 року № 585 «Про встановлення тривалості здобуття повної загальної середньої освіти особами з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти». Після закінчення навчання діти отримують документи про освіту державного зразку [31].

Необхідно відзначити, що порядок реалізації комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини передбачає збір та осмислення інформації про особливості розвитку особи з ООП, розроблення порад про її індивідуальну освітню траєкторію, конкретизацію модифікованої чи адаптованої освітньої програми, організацію умов інклюзивного навчання, підготовку психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових занять. Зазначена оцінка відбувається за письмовою (або онлайн) заявою до інклюзивно-ресурсного центру батьків (законних представників особи з ООП) [12, 62–70].

Доречно пам'ятати, що висновок про комплексну оцінку можуть отримати батьки (законні представники особи з ООП), за ініціативою яких вона була організована. Зазначений висновок батьками (законними представниками) долучається до заяви, за якою дитина приймається до закладу освіти [5, 258–296].

Надалі варто відзначити, що перед проведенням комплексної оцінки керівник інклюзивно-ресурсного центру приймає батьків (законних представників) дитини з ООП, визначає час, місце та дату проведення комплексної оцінки та перевіряє перелік таких документів:

- документів, що засвідчують особу, яка подає заяву;
- свідоцтва про народження дитини;
- документів, що засвідчують особистість дитини;
- індивідуальної програми реабілітації.

Важливо знати, що при прийомі дитини з особливими освітніми потребами до закладів дошкільної або загальної середньої освіти, до заяви можуть додаватися:

- психолого-педагогічна характеристика особи;
- зошити з різних предметів, результати навчальних досягнень, результати навчання, виховання та розвитку особи;
- документи про додаткове обстеження особи;
- копія протоколу засідання команди психолого-педагогічного супроводу особи з особливими освітніми потребами [31].

Надалі важливо пам'ятати, що до документів особи з особливими освітніми потребами, яка вже отримувала психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги, додаються:

- попередні рекомендації щодо проведення комплексної оцінки;
- висновок фахівців про результати психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, що здійснювались згідно з індивідуальною програмою розвитку.

Фахівець має пам'ятати, що у період воєнного стану можуть надаватися копії документів, що засвідчують особу дитини, особу батьків (інших законних представників) дитини, повнолітньої особи, свідоцтва про народження дитини, подаватися документи з використанням мобільного додатка Порталу Дія [12, 62–70].

Доречно також знати, що інклюзивно-ресурсний центр здійснює комплексну оцінку за місяць. У період воєнного стану для дітей, які переїхали на тимчасове місце проживання, вона проводиться швидше – протягом тижня [31].

Важливо пам'ятати, що інклюзивно-ресурсні центри можуть організувати комплексну оцінку за місцем навчання або проживання особи. Час її проведення погоджується з адміністрацією закладу освіти, закладу охорони здоров'я та батьками (законними представниками особи) за два тижні до її проведення. Для осіб, яких потрібно негайно забезпечити індивідуальним доглядом та супроводом, оскільки вони перебувають на довготривалому лікуванні і проходять процес реабілітації в закладах охорони здоров'я, комплексна оцінка може відбуватися за місцем їхнього перебування [12, 62–70].

Необхідно пам'ятати про обов'язковість присутності батьків або законних представників під час комплексного оцінювання особи з ООП [30].

Потім доречно схарактеризувати функції працівника дошкільного закладу у роботі з дітьми з ООП – теоретико-пізнавальну, прикладну, гуманістичну [31].

Надалі потрібно відзначити напрями реалізації програми соціальної підтримки дітей з ООП центрами соціальних служб для молоді. Засвоюючи матеріал з питання «Специфіка та особливості законодавчо-правового підґрунтя роботи з дітьми з особливими потребами», спочатку треба відзначити, що до основних міжнародних організацій, які визначають політику в сфері інклюзивної освіти, належать Організація Об'єднаних Націй (ООН) ЮНЕСКО, Організація Економічної Співпраці та Розвитку (ОЕСД). Здійснюючи імплементацію міжнародних правових документів, Україна визнала доцільність захисту загальнолюдських прав, у т. ч., у сфері отримання якісної освіти дітьми з ООП, затвердила на законодавчому рівні

принципи інклюзивної освіти. Базовими для організації інклюзивної освіти є міжнародні та державні нормативно-правові документи:

- Всесвітня Декларація прав людини – 1948 р.
- Всесвітня декларація «Освіта для всіх» – 1990 р.
- Стандартні правила ООН щодо забезпечення рівних можливостей для інвалідів – 1993 р.
- Саламанкська декларація та Програма дій – 1994 р.
- Програма дій щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами – 1994 р.
- Дакарська декларація – 2000 р.
- Конвенція ООН про права інвалідів 2006 р.
- Резолюція 48 сесії ЮНЕСКО «Інклюзивна освіта: шлях у майбутнє» та ін.

Надалі варто розглянути деякі з цих документів і відзначити, що у міжнародних документах обґрунтовані засади реалізації права осіб з ООП на освіту як одного з ключових прав людини. Ці засади враховуються при підготовці документів про організацію інклюзивної освіти на національних рівнях [7, 9–16].

Після аналізу міжнародних документів є сенс зробити висновок, що організація інклюзивної освіти є реалізацією права людини на освіту на основі не дискримінації. Держава має забезпечувати рівні можливості у сфері закладів освіти всіх рівнів для осіб з ООП в інтегрованому середовищі, а система спеціальної освіти має розвиватися на основі принципів інклюзивної освіти [5, 34–43].

Надалі варто розглянути вітчизняні документи, що регламентують організацію інклюзивної освіти в Україні.

Доречно відзначити, що важливим фактором ефективності навчання дитини з ООП в інклюзивному закладі, згідно із зазначеними документами, є індивідуалізація навчально-виховного процесу [31].

Важливо зазначити, що не існує підстав відмовити дітям з ООП у питанні зарахування до закладу освіти на основі висновку ІРЦ та бажання батьків [30].

Майбутньому педагогу треба знати, що діти з ООП навчаються за індивідуальною програмою розвитку, яка визначає обсяг психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, що надаються дітям з ООП на індивідуальних і групових заняттях (Закон України «Про повну загальну середню освіту») [31].

Засвоюючи матеріал з питання «Специфіка роботи дошкільного працівника з дітьми з ООП», доцільно відзначити, що особливе значення у межах цієї роботи має консультативна діяльність у контексті психолого-педагогічного супроводу. Варто наголосити, що толерантне й інформативне консультування батьків дітей з ООП сприятиме

зміцненню сімейних зв'язків, зниженню рівня переживання стресу у батьків та підвищить їхню здатність до ефективних розв'язків проблем, з якими вони стикаються. Під час консультування рекомендується оцінити адекватність ставлення батьків до проблем дітей, розглянути характеристики членів сім'ї, стилі виховання, стилі подолання труднощів. Консультативна робота обов'язково має будуватися на індивідуальному підході до взаємодії з батьками [12, 62–70].

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

- У яких документах закріплене право осіб з особливими освітніми потребами здобувати освіту нарівні з іншими дітьми?
- Які міжнародні організації визначають політику в сфері інклюзивної освіти?
- У яких закладах освіти можуть навчатися діти з особливими освітніми потребами?
- Які форми навчання можуть використовуватися для дітей з особливими освітніми потребами?
- Які форми інклюзивного навчання ви знаєте?
- Яка галузь педагогіки вивчає проблеми освіти, навчання і виховання осіб з порушеннями психофізичного розвитку?
- Дайте визначення об'єкту корекційної педагогіки.
- Хто може бути суб'єктом корекційної педагогіки.
- Дайте визначення предмету корекційної педагогіки.
- Які галузі корекційної педагогіки ви знаєте?
- Чим займається тифлопедагогіка?
- Дайте визначення сурдопедагогіки.
- Що вивчає олігофренопедагогіка?
- Дайте визначення ортопедагогіки.
- Схарактеризуйте зміст понять курсу, до яких відносяться такі: «особи з дітьми з особливими потребами» «інклюзивне навчання» «інклюзивне освітнє середовище».
- Які цілі має досягати корекційна педагогіка?
- Які завдання виконує корекційна педагогіка?
- Дайте визначення адаптації.
- Схарактеризуйте процес абілітації.
- Дайте характеристику компенсації? Які різновиди компенсації ви знаєте?
- Розмежуйте поняття «корекція» і «реабілітація».
- Схарактеризуйте алгоритм організації інклюзивного навчання для дітей з особливими освітніми потребами в закладі освіти.
- У чому полягають специфіка та особливості законодавчо-правового підґрунтя роботи з дітьми з особливими потребами?

- Схарактеризуйте міжнародні документи, що регламентують функціонування інклюзивної освіти.
- На основі яких документів здійснюється організація та функціонування інклюзивних закладів?
- Схарактеризуйте напрями реалізації програми соціальної підтримки дітей з ООП?
- Чи можлива відмова адміністрація закладу освіти у зарахуванні до дитини з ООП на навчання на основі висновку ІРЦ та бажання батьків?
- Схарактеризуйте консультативну діяльність у контексті психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП.
- Дайте характеристику приблизного змісту консультування батьків дітей з ООП.
- Обґрунтуйте доречність індивідуального підходу до взаємодії педагогів з батьками дітей з ООП.

**КОМПЛЕКСНА ДИФЕРЕНЦІАЛЬНА ДІАГНОСТИКА
ВІДХИЛЕНЬ У ПСИХОФІЗИЧНОМУ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З ООП
Семінарське заняття 2 (2 год.).**

ПЛАН

- Зміст та завдання діагностики відхилень у психофізичному розвитку.
- Класифікація порушень.
- Причини порушень психофізичного розвитку дитини.
- Психолого-педагогічний моніторинг розвитку дитини.
- Пріоритетні завдання інклюзивної освіти у сучасних умовах.
- Форми роботи з батьками.

ЛІТЕРАТУРА

[5, 122–127; 11, 70–73; 12, 13–20; 28; 29; 30; 31; 32; 33]

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ

Засвоюючи матеріал з питання «Зміст та завдання діагностики відхилень у психофізичному розвитку», доречно дати характеристику комплексній диференціальній діагностиці порушень у психофізичному розвитку. Єдиною комплексною програмою для дітей з психофізичними змінами є програма комплексного медичного, нейрофізіологічного, психолого-педагогічного вивчення кожної дитини при первинному зверненні, повторні тестування зорового та слухового апарату у дітей зазначеної категорії, психологічні, неврологічні та педагогічні обстеження, а також обов'язкове генетичне обстеження всіх членів сім'ї [12, 13–20].

Характеризуючи цей різновид діагностики, доречно відзначити, що під час цього процесу здійснюється нейрофізіологічне обстеження, що включає електроенцефалографію та об'єктивне тестування зору і слуху. Дані, отримані в результаті нейрофізіологічного обстеження дитини, можуть кардинально вплинути на результати про наявність сенсорних порушень, ступінь порушень центральної нервової системи, сформованість мозкових процесів.

Педагог спільно із психологом та представниками медичних установ доповнює цю інформацію. При цьому особлива увага надається здоров'ю дитини та факторам, що призвели до порушення психічного розвитку. Характер контакту з порушеним середовищем і прогнозована швидкість відновлення можуть бути використані для визначення шляхів розвитку осіб з набутими змінами органів зору та слуху [11, 70–73].

Важливо зібрати інформацію про психічний розвиток досліджуваного до початку хвороби і своєчасно почати реанімувати втрачений контакт, використовуючи збережені органи чуття.

Важливо відзначити, що комплексна психолого-педагогічна діагностика є глибоким та різнобічним аналізом досліджуваного з метою виявлення у нього відхилень, з'ясування їх причин та окреслення практичних завдань для мінімізації впливу цих порушень на розвиток дитини. Завданнями цієї діагностики є характеристика фізичного, соматичного та психічного стану досліджуваного на момент обстеження та розроблення психолого-педагогічних порад для її соціалізації.

Комплексна діагностика – це основа для оцінювання рівня розвитку, становлення особистості згідно з традиціями домашнього виховання та специфіки навчально-виховного процесу у ЗДО і школі.

Метою цієї діагностики є також виявлення ознак соціально-педагогічної занедбаності. Своєчасне визначення ступеня змін та дисгармонії різних аспектів розвитку дитини сприяють профілактиці поглиблення їх дії [5, 122–127].

До змістових критеріїв необхідності проведення комплексної діагностики належать відсутність патології розвитку, наявність несприятливої соціально-педагогічної ситуації розвитку, невідповідність віковим вимогам та особистісній компетентності в діяльності дитини як суб'єкта спілкування та діяльності, неадекватність, недостатній розвиток дитини як суб'єкта самопізнання, загальна екологічна дезадаптація, педагогічна занедбаність, труднощі у навчанні [12, 13–20].

Аналізуючи етапи комплексної діагностики, потрібно відзначити, що на першому етапі обстежуються всі діти дошкільного та молодшого шкільного віку з метою виявлення осіб з групи ризику, на другому – групи дітей, які є соціально та педагогічно занедбанними, та продовжується їхнє поглиблене педагогічне вивчення. Надалі ставиться психолого-педагогічний діагноз і визначається завдання корекційної роботи.

На третьому етапі відбувається поглиблена психолого-педагогічна діагностика освітнього мікросоціуму дітей з метою прогнозування їх розвитку та визначення завдань роботи з профілактики та корекції в освітньому мікросоціумі.

На четвертому етапі здійснюється діагностика превентивно-корекційної роботи за вимогами, що характеризують зміни в особистості неповнолітнього, та соціально-освітньому контексті його розвитку [12, 13–20].

Для педагогічного працівника зазначена діяльність є базою підготовки психолого-педагогічної характеристики дитини, дає можливість окреслити завдання для роботи з нею, виявити групи ризику щодо соціальної і педагогічної занедбаності та визначити методи детальної психологічної діагностики [30].

При характеристиці методів діагностики порушень у дітей з ООП спочатку варто відзначити, що вивчення, аналіз і узагальнення наукової

літератури з проблеми дослідження дають можливість виділити типи методів, що використовуються для діагностики стану психофізичного розвитку дітей раннього віку: клінічні, вимірювальні, антропометричні, психометричні, психолого-педагогічні [31].

Після цього потрібно схарактеризувати кожен з цих типів методів.

Перший тип методів (вимірювальний метод) діагностики порушень розвитку представлений клінічним підходом і включає такі методики:

- Оцінка рівня психомоторного розвитку дитини. Розвиток оцінюється за нейропсихологічними показниками.

- Шкала CAT/CLAMS Американської академії педіатрії дає можливість оцінити сформованість навичок вирішення візуальних і мовних показників, а також моторні реакції дітей.

Антропометричні методи діагностики психічного розвитку належать до менш популярних в Україні, але часто використовуються у зарубіжних країнах і базуються на виявленні залежності кількісних показників від рівня психолінгвістичного розвитку дитини [12, 13–20].

Психометричні показники оцінки розвитку використовуються для виявлення ранніх ознак того, що психомоторний розвиток дитини відстає від розвитку дітей того ж віку.

Засвоюючи матеріал з питання про класифікації порушень, доцільно розглянути найбільш поширену з цих класифікацій за локалізацією, згідно із якою виділяють такі типи порушень психофізичного розвитку дітей:

- порушення слуху;
- порушення зору;
- порушення інтелекту (розумово відсталі, із затримкою психічного розвитку);
- мовленнєві порушення;
- порушення опорно-рухового апарату;
- порушення із складною структурою (розумова відсталість у поєднанні з порушеннями зору і слуху, поєднання порушень зору, слуху та мовлення та ін.);
- емоційно-вольові порушення та порушення аутичного спектру [11, 9–12].

Після цього доречно розглянути класифікацію порушень психофізичного розвитку за часом виникнення. За цією класифікацією порушення поділяють на первинні і вторинні.

Вродженими (первинними) називаються порушення, виникнення яких зумовлено негативним впливом на плід генетичних факторів, інтоксикацій, інфекцій, травм та ін.

Виникнення набутих (вторинних) порушень пов'язано негативним впливом на організм дитини під час народження та після нього [28].

При характеристиці причин порушень психофізичного розвитку дитини є сенс відзначити, що ними можуть бути різноманітні несприятливі чинники, які можна розділити на внутрішні (генетичні або внутрішні впливи) та зовнішні (впливи навколишнього середовища).

Спеціалісти часто класифікують патологічні причини залежно від часу їхнього впливу на здоров'я дитини. Так, виділяють пренатальні причини (впливають на розвиток ембріону або плоду в утробі матері); пренатальні (виникають під час пологів), і постнатальні.

Під час пренатального періоду порушення розвитку дитини можуть виникнути унаслідок таких причин:

- генетичні захворювання;
- генетичні порушення;
- хромосомні порушення;
- порушення харчування плода та ембріона;
- інтоксикація;
- інфекційні захворювання вагітних;
- травми ембріона або плода;
- вплив на температуру тіла жінки;
- фізичні та психічні захворювання вагітної жінки;
- несумісність групи крові або резус-фактора матері та плоду [5, 41–69].

Доцільно зауважити, що вагітні жінки мають пам'ятати про небезпечність самолікування, зловживання наркотиками, хвороб та їхніх ускладнень які можуть негативно впливати на внутрішньоутробний розвиток плоду [30].

Існує пряма залежність між часом впливу патологічних факторів і несприятливими результатами: що раніше плід зазнає пошкодження, то важчі наслідки [Там само].

Варто додати, що несприятливий вплив на плід під час пологів може викликатися такими причинами:

- раптовий початок пологів;
- затяжні пологи;
- некваліфікована акушерська допомога.

Після пологів на стан дитини можуть впливати біологічні і соціальні причини. До них належать такі:

- інфекційні захворювання;
- залежність;
- травми;
- недоїдання у дітей;
- тривала фізична хвороба;
- зовнішні фактори порушень психофізичного розвитку [31].

Надалі треба розглянути групу дітей з розладами поведінки, у рамках якої можна виділити педагогічно занедбаних дітей, яким властиві порушення морального характеру, схильність до девіантної поведінки та недисциплінованості. Їхня поведінка має широкий спектр відхилень – від прояву негативних акцентуацій до злочинів [7, 117–129].

Доцільно відзначити, що на виникнення порушень у розвитку дітей впливають соціально-психологічні причини, до яких відносять:

- важкі переживання дитини через несприятливі ситуації вдома або в школі, постійні стреси, хронічні фізичні або тілесні недоліки;
- несприятливі соціальні та побутові умови;
- комунікативна недостатність;
- імітація неправильного мовлення;
- психологічна травма;
- педагогічна занедбаність [7, 40–64].

Необхідно наголосити, що соціальні причини часто впливають на дітей із нестійкою нервовою системою, вразливістю та низьким рівнем інтелектуального розвитку.

Висвітлюючи питання «Психолого-педагогічний моніторинг розвитку дітей», доцільно відзначити, що цей різновид моніторингу здійснюється згідно із Законом України «Про освіту». «Про загальну середню освіту», а також згідно із Постановою Кабінету Міністрів України № 545 від 12 липня 2017 року.

Моніторинг впроваджується з метою виявлення та систематичного спостереження за розвитком дітей з ООП, якісним рівнем інклюзивного навчання у закладах освіти, перевірки відповідності результатів освітньої діяльності.

Студент має вміти формулювати поняття моніторингу, яким є тривале спостереження за дітьми з ООП з метою постійної оцінки змін у їхньому розвитку та спрямування подальших зусиль на досягнення визначених заздалегідь результатів розвитку.

Важливо пам'ятати, що моніторинг здійснюється за такими принципами: системність та організованість; оперативність; прозорість та відкритість процедур моніторингу; безпека персональних даних; об'єктивність отримання та аналізу інформації під час моніторингу [5, 34–43]. Цей процес є системним, регулярним та особистісноорієнтованим.

Надалі доречно відзначити, що моніторинг здійснюється за такими етапами:

- планування та підготовка до проведення;
- підготовка моніторингових анкет, таблиць та програм;
- проведення моніторингу;

- збір та обробка результатів;
- аналіз та інтерпретація результатів;
- публікація результатів [30].

Потім варто окреслити головні завдання сучасної інклюзивної освіти в умовах воєнного стану, до яких відносяться наступні: створення умов для організація якісного навчання і виховання, які б задовольняли освітні потреби дітей з різними психофізичними особливостями; організація з метою забезпечення осіб з ООП спеціальних освітніх послуг у нових умовах; налагодження позитивного психологічного мікроклімату для всіх учасників навчально-виховного процесу; створення безпечного освітнього середовища.

З метою виконання зазначених завдань в Україні було розроблено низку документів, до яких належать такі:

- Постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2022 № 979 – про інновації в діяльності спеціальних закладів освіти на період війни;
- Методичні рекомендації «Безпечне освітнє середовище: надання індивідуальної підтримки учням з ООП під час підготовки до реагування на надзвичайні ситуації» у Листі МОН від 03.08.2023 № 1/11479 та ін. [30].

На завершення варто знати, що важливу роль в організації діяльності педагогів з дітьми з ООП відіграє робота з їхніми батьками. У зв'язку з цим доречно відзначити, що існують такі основні форми взаємодії з батьками / законними представниками дітей з ООП: індивідуальна, колективна, групова робота.

До індивідуальної роботи належать анкетування, відвідування вдома, консультації, бесіди, листування з батьками, відвідування батьками занять у закладі освіти; організація заходів, у яких беруть участь батьки, педагоги та діти; демонстрація батькам фотографій та відеозапису занять [29].

До групових і колективних належать лекції для батьків, батьківські збори, консультації для батьків та ін. [Там само].

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

- Схарактеризуйте зміст та завдання діагностики відхилень у психофізичному розвитку.
- Дайте визначення предмету, меті, змістовим критеріям, за якими відбувається діагностики відхилень у психофізичному розвитку.
- Які етапи діагностики відхилень у психофізичному розвитку ви знаєте?
- Схарактеризуйте особливості проведення діагностики під час воєнного стану.

- Дайте визначення набутим і первинним порушенням розвитку дитини.
- Дайте визначення внутрішнім та зовнішнім причинам порушень розвитку дитини.
- Як класифікують патологічні причини залежно від часу їхнього впливу на здоров'я дитини?
- Які причини можуть мати несприятливий вплив на внутрішньоутробний розвиток плоду?
- Які причини можуть мати несприятливий вплив на плід під час пологів?
- Які біологічні і соціальні причини можуть впливати на стан дитини після пологів?
- Які соціально-психологічні причини впливають на виникнення порушень у розвитку дітей?
- Дайте характеристику психолого-педагогічному моніторингу розвитку дитини.
- Сформулюйте мету психолого-педагогічного моніторингу.
- За якими принципами здійснюється психолого-педагогічний моніторинг? Схарактеризуйте ці принципи.
- Які етапи можна виділити у процесі психолого-педагогічного моніторингу? Схарактеризуйте ці етапи.
- Сформулюйте головні завдання сучасної інклюзивної освіти в умовах воєнного стану.
- У яких документах йдеться про завдання сучасної інклюзивної освіти в умовах воєнного стану?
- Які форми взаємодії педагога з батьками дітей з ООП ви знаєте?
 - Схарактеризуйте індивідуальні форми роботи з батьками.
 - Схарактеризуйте групові і колективні форми роботи з батьками.

ВИДИ ПОРУШЕНЬ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ, ЇХ ПРИЧИНИ ТА СПОСОБИ КОРЕКЦІЇ

Семінарське заняття 3 (2 год.).

ПЛАН

• Норми і аномалії у психофізичному розвитку особистості. Основні причини порушень психофізичного розвитку. Класифікація дітей із порушеннями психофізичного розвитку. Категорії порушень психофізичного розвитку у дітей.

• Структура дефекту, його первинні та вторинні ознаки. Загальні та специфічні закономірності розвитку, навчання і виховання аномальних дітей. Корекція порушень психофізичного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

[7, 64–80; 11, 21–28; 28; 29; 30; 31; 32; 33]

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ

Засвоюючи матеріал з питання «Поняття норма і аномалія у психічному розвитку дитини», передусім треба відзначити що норма може бути статистичною, функціональною та ідеальною. Статистична – це норма, що вимірюється в межах середніх величин [7, 64–80].

Аномалією називається відхилення від норми.

Є сенс назвати критерії виділення аномалій, зокрема врахування:

- вікових особливостей і статевої приналежності;
- тривалості збереження розладу;
- життєвих обставин;
- специфіки культурного середовища;
- ступеня;
- важкості і частоти симптомів;
- ситуаційної специфічності симптому та ін. [29].

Після цього доцільно відзначити причини порушень психофізичного розвитку. Вони класифікуються за різними критеріями, і є:

- причини порушень;
- види порушень із подальшою конкретизацією їхнього характеру;
- наслідки порушень, які позначаються на подальшому житті людини [Там само].

Потім потрібно схарактеризувати деякі класифікації.

За локалізацією порушення в певній системі організму існують такі:

- тілесні (соматичні) порушення;
- сенсорні порушення;
- порушення мозкової діяльності [11, 21–28].

За характером обставин виникнення розрізняють такі порушення:

- розвитку генетичного характеру;
- що виникли під час ДТП;
- що зумовлені екологічними негараздами тощо [29].

За часом виникнення порушення можуть бути вродженими і набутими.

До вроджених – допологових – належать, наприклад, ті, що виникли унаслідок отруєнь токсинами як ускладнення після перенесених вагітною жінкою хвороб [28].

Набутими називають порушення, що виникають у пологовий і післяпологовий періоди. Вони можуть бути наслідками захворювань, перенесених дітьми у ранньому віці. До них відносять, наприклад, інфекційні хвороби нервової системи [Там само].

Майбутній фахівець має вміти виділяти соціально зумовлені відхилення, що визначають як соціальну депривацію.

Студент має засвоїти класифікацію дітей із порушеннями психофізичного розвитку, згідно з якою розрізняють осіб з розладами:

- слуху;
- зору;
- інтелектуальними;
- мовленнєвими розладами (логопати);
- комплексними розладами та ін. [7, 40–64].

Часто працівники-практики у сфері інклюзивної освіти послуговуються такою класифікацією:

Перша група – діти з порушеннями аналізаторів.

До другої групи належать діти з розумовою відсталістю і діти із затримкою психічного розвитку.

Доречно виділити ступені інтелектуального недорозвитку: ідіотія; імбецильність, дебільність.

Треба відзначити, що в окрему групу об'єднують дітей із затримкою психічного розвитку. Це:

- діти з із затримкою психічного розвитку конституційної генези;
- діти із затримкою психічного розвитку соматогенної генези;
- діти із затримкою психічного розвитку психогенної генези;
- діти із затримкою психічного розвитку церебрастенічної генези.

До складу третьої групи входять логопати – діти з порушеннями мови:

- особи з порушеннями усного мовлення;
- особи з порушеннями письмової мови.

Четверту групу складають діти з порушеннями опорно-рухової системи.

До складу п'ятої групи належать особи з комбінованими порушеннями, наприклад:

- особи з розумовою відсталістю та з повною або частковою втратою слуху;
- особи з розумовою відсталістю та з повною або частковою втратою зору та ін. [11, 21–28].

Шоста група представлена дітьми з деформованим психічним розвитком – психопатією.

Студент має знати що пошкодження, втрата або відсутність певного органа називається дефектом.

Майбутньому педагогу важливо розрізнити органічні і функціональні дефекти.

Органічним дефектом називається порушення, втрата або відсутність якого-небудь органа або його частини. До функціональних належать дефекти, представлені порушеннями функцій органу або загальних функцій всього організму без змін у органічній будові [29].

Доречно відзначити що поєднання кількох порушень розуміють як ускладненість або складність дефекту. Поєднання двох або більше порушень характерне для складного дефекту. Про ускладненість дефекту свідчить можливе виділення головного порушення і тих розладів, що зумовлюють його ускладнення [30].

Засвоюючи матеріал з питання «Загальні та специфічні закономірності розвитку аномальних дітей», спочатку доцільно відзначити, що аномальний розвиток дитини – це відхилення від загальних закономірностей психічного розвитку особи, які у різному ступені порушують психічну діяльність.

Надалі треба виділити закономірності, загальні для всіх типів аномального розвитку. До них належать зниження здатності до прийому, переробки, зберігання й використання інформації; труднощі словесної взаємодії, уповільнення процесу формування понять та ін.

Доцільно зазначити, що є закономірності, властиві як всім фізичним і сенсорним порушенням, так і конкретному виду.

Вивчаючи матеріал з питання «Корекція порушень психофізичного розвитку», передусім необхідно дати визначення цьому поняттю. Корекцією порушень психофізичного розвитку є комплексна система заходів, організованих з метою послаблення або усунення порушень шляхом розвитку особистості. Зазначений комплекс складається з урахуванням характеру порушень.

Студент має знати, що при корекційно-педагогічній роботі з дітьми із зазначеними порушеннями, доцільно брати до уваги особливості сприймання світу; схильність до сприймання інформації без прямого візуального контакту із співрозмовником та ін.

Потрібно пам'ятати, що при організації корекційної діяльності з дітьми з ООП треба враховувати специфіку прояву порушень. Наприклад, корекційна робота з дітьми з порушеннями емоційно-вольової сфери має наступні завдання: встановлення емпатійних взаємин із дитиною; підтримку позитивних проявів у навчанні тощо.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

- Які види норм ви знаєте?
- Як визначається статистична норма?
- Що таке аномалія?
- Розмежуйте поняття норми та аномалії.
- Які критерії виділення аномалій ви знаєте?
- Як класифікуються порушення за їх локалізацією в організмі?
- Схарактеризуйте соматичні порушення?
- Наведіть приклади соматичних порушень.
- Дайте характеристику сенсорним порушенням?
- Наведіть приклади сенсорних порушень.
- Які порушення діяльності мозку ви знаєте?
- Наведіть приклади порушень діяльності головного мозку.
- Як класифікуються порушення за характером обставин виникнення?
 - Наведіть приклади порушень за характером обставин виникнення.
 - Дайте визначення вроджених порушень.
 - Наведіть приклади вроджених порушень.
 - Дайте визначення набутих порушень.
 - Наведіть приклади набутих порушень.
 - Що таке соціальна деривація?
 - Наведіть приклади соціальної деривації.
 - Які класифікації дітей із порушеннями психофізичного розвитку ви знаєте?
 - Які ступені інтелектуального недорозвитку людей ви знаєте?
 - Які групи дітей із затримкою психічного розвитку ви знаєте?
 - Які прояви затримки психічного розвитку ви знаєте?
 - Чим відрізняєте розумова відсталість від затримки психічного розвитку?
 - Які групи дітей з комбінованими порушеннями ви знаєте?
 - Дайте визначення дефекту.
 - Які види дефектів ви знаєте?
 - Який дефект називається органічним?
 - Наведіть приклади органічних дефектів.
 - Якій дефект називається функціональним?

- Наведіть приклади функціональних дефектів.
- Як ви розумієте ускладненість або складність дефекту?
- Який розвиток дитини називається аномальним?
- Якими бувають закономірності аномального розвитку?
- Наведіть приклади аномального розвитку.
- Які закономірності називаються загальними для всіх типів аномального розвитку?
- Наведіть приклади закономірностей, загальних для всіх типів аномального розвитку.
 - Дайте визначення корекції порушень психофізичного розвитку.
 - Що властиво для корекційно-педагогічної роботи з дітьми із порушеннями емоційно-вольової сфери?
 - Які завдання характерні для корекційної роботи з дітьми з порушеннями емоційно-вольової сфери?

**СПЕЦИФІКА РОБОТИ ПЕДАГОГА В ІНКЛЮЗИВНІЙ ГРУПІ
ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
Семінарське заняття 4 (2 год.).**

ПЛАН

- Види знань, умінь і якостей, якими мають володіти педагоги для успішної роботи в інклюзивному середовищі ЗДО.
- Принципи побудови програм роботи щодо консультивання дітей з особливими потребами: гуманізм, реалістичність, системність, варіативність.
- Взаємодія сім'ї, ЗДО, школи, громадських організацій та санаторно-медичних закладів щодо супроводу дітей з особливими потребами.
- Вивчення дитини з ООП.
- Специфіка організації взаємодії з батьками, форми та методи спільної роботи.
- Основні завдання педагогів, що працюють у групі з інклюзивною формою освіти

ЛІТЕРАТУРА

[5, 258–296; 18, 28–29; 28; 29; 30; 31]

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ

Засвоюючи матеріал з питання «Види знань, умінь і якостей, якими мають володіти педагоги для успішної роботи в інклюзивному середовищі ЗДО», варто зазначити, що Європейське агентство з особливих потреб і інклюзивної освіти у проєкті «Освіта вчителів для інклюзії» склало профіль інклюзивних учителів. Його покладено в основу Концепції НУШ. У даному профілі, відзначені основні компетентності у рамках таких розділів:

- поняття інклюзивної освіти;
- підтримка всіх дітей;
- робота з іншими працівниками;
- особистий професійний розвиток, викладання [31].

Після цього один із розділів варто схарактеризувати докладно. Наприклад, у межах розділу «Поняття інклюзивної освіти» сформульовані ставлення та переконання. В основі цієї рамки компетентності треба засвоїти основні знання, вміння та навички, погляд педагога на різницю між вихованцями, ставлення до них та переконання щодо інклюзивної освіти.

Засвоюючи матеріал з питання «Принципи побудови програм роботи щодо консультивання дітей з особливими потребами», доречно

відзначити обов'язкові для фахівців принципи і вимоги, що зумовлюють ефективність їх діяльності. Базові правила організації діалогу з дітьми з ООП, використання технік роботи у консультуванні, знання і розуміння зможуть допомогти фахівцям. [18, 28–29].

Надалі варто схарактеризувати деякі з принципів докладно. Принцип гуманізму в педагогіці передбачає визнання будь-якої людини як цінності.

Принцип реалістичності реалізується в постановці адекватних цілей. Основне призначення консультування – надання батькам допомоги щодо реалістичного й адекватного сприйняття себе і своєї дитини. Консультування має обов'язково спиратися на внутрішній потенціал людини [5, 258–296].

Принцип варіативності передбачає формування у вихованців здатності аналізувати наявні варіанти та обирати найефективніший [28].

Принцип системності полягає у тому, що під час консультації має бути розкрита система причин, яка зумовила ситуацію. Педагог здатний надати допомогу лише в контексті повної інформації про особу.

Принцип творчості передбачає спрямованість на отримання вихованцями власного досвіду на основі творчої діяльності. Лише при самостійному пошуку відповідей на нестандартні, нетипові питання та завдання можуть сформувався у дітей творчість і креативність.

Принцип психологічної комфортності передбачає позбавлення всіх стресових факторів під час взаємодії учасників освітнього процесу [30].

Доцільно відзначити також такі принципи організації роботи з дітьми з особливими освітніми потребами у групах з інклюзивною формою навчання:

- індивідуалізації та диференціації;
- єдності сенсорного, мовленнєвого, лінгвістичного та комунікативного аспектів розвитку;
- підтримки самостійної активності дитини т ін. [5, 258–296].

Засвоюючи матеріал з питання «Взаємодія сім'ї, ЗДО, школи, громадських організацій та санаторно-медичних закладів щодо супроводу дітей з особливими потребами», варто зазначити, що психолого-педагогічний супровід – це комплексна система заходів з організації освітнього процесу і розвитку дитини [7, 129–147].

Доречно назвати завдання команди психолого-педагогічного супроводу, якими є:

- збір відомостей про специфіку розвитку вихованця;
- окреслення обсягу надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг;
- підготовка ІПР для кожної дитини з ООП і моніторинг її виконання;

- організація методичної допомоги педагогам;
- створення комфортного освітнього середовища;
- консультативний напрям роботи з батьками дітей з ООП;
- інформаційно-просвітницька робота з педагогами, батьками та дітьми з метою недопущення будь-яких видів боулінгу та дискримінації дітей з ООП [18, 28–29].

Засвоюючи матеріал з питання «Вивчення дитини з ООП», варто знати, як здійснюється алгоритм дій з метою виявлення дітей з особливими освітніми потребами у закладі. Зокрема, в межах цього алгоритму можна виділити такі етапи.

1. Педагог повідомляє про наявність проблеми у дитини.
2. Психолог проводить спостереження, діагностує дитину: за обраними ним методиками.
3. Після цього психолог проводить бесіду з батьками і скеровує їх до фахівців на обстеження дитини.
4. Потім батькам необхідно пройти обстеження дитини у дитячій поліклініці.
5. Надалі батьків скеровують до Інклюзивно-ресурсного центру.
6. Батькам необхідно записатися на прийом в ІРЦ за телефоном.
7. Батькам потрібно мати при собі необхідні документи [18, 28–29].

Засвоюючи матеріал з питання «Специфіка організації взаємодії з батьками, форми та методи спільної роботи», варто наголосити, що важливість співпраці педагогів з батьками відзначено в українському законодавстві. Зокрема, Закон України «Про загальну середню освіту» засвідчує, що батьки як учасники освітнього процесу мають право на:

- вибір закладів освіти та форм навчання для своїх дітей;
- участь в інноваційній діяльності закладу освіти;
- бути обраним та обирати інших осіб до органів громадського самоврядування закладу освіти;
- звертання до органів управління освітою;
- захист інтересів дітей [30].

Студент має знати, що існує широкий спектр нових педагогічних технологій для роботи з сім'ями, зокрема, такі види роботи:

- бесіди: колективні та індивідуальні;
- консультації з метою повідомлення певної інформації, розгляду необхідного алгоритму дій з боку батьків, організації роботи з дитиною вдома та ін.
- батьківські збори з метою повідомлення досягнень дітей, організації навчально-виховного процесу та ін.
- виховні заходи за участю батьків з нагоди Нового року, Святого Миколая та ін. [31].

ПИТАННЯ ДО САМОКОНТРОЛЮ

- Які види знань, умінь і якостей, якими мають володіти педагоги для успішної роботи в інклюзивному середовищі ЗДО, ви знаєте?
- У якому документі йдеться про види знань, умінь і якостей, якими мають володіти педагоги для успішної роботи в інклюзивному середовищі?
- Які основні компетентності лягли в основу Концепції НУШ?
- Схарактеризуйте один з розділів, що об'єднують основні компетентності, якими мають володіти педагоги для успішної роботи в інклюзивному середовищі.
- Схарактеризуйте принципи побудови програм роботи щодо консультування дітей з особливими потребами.
- Які базові правила ґрунтуються на основі гуманістичного підходу до особистості людини?
- Сформулюйте принцип гуманізму.
- Наведіть приклад застосування принципу гуманізму в роботі педагога в закладі інклюзивної освіти.
- Дайте визначення принципу реалістичності.
- Як ви розумієте важливість принципу реалістичності пр. роботі педагога з батьками.
- Наведіть приклад застосування принципу реалістичності у роботі педагога в закладі інклюзивної освіти.
- Як ви розумієте принцип варіативності?
- Наведіть приклад застосування принципу варіативності у роботі педагога в закладі інклюзивної освіти.
- Дайте визначення принципу системності.
- Наведіть приклад застосування принципу системності у роботі педагога в закладі інклюзивної освіти.
- Дайте визначення принципу творчості.
- Наведіть приклад застосування принципу творчості у роботі педагога в закладі інклюзивної освіти.
- Дайте визначення принципу психологічної комфортності.
- Наведіть приклад застосування принципу психологічної комфортності у роботі педагога в закладі інклюзивної освіти.
- Дайте визначення принципам індивідуалізації та диференціації.
- Наведіть приклад застосування принципам індивідуалізації та диференціації у роботі педагога в закладі інклюзивної освіти.
- Дайте визначення принципу єдності сенсорного, мовленнєвого, лінгвістичного та комунікативного аспектів розвитку
- Наведіть приклад застосування принципу єдності сенсорного, мовленнєвого, лінгвістичного та комунікативного аспектів розвитку у роботі педагога в закладі інклюзивної освіти.
- Дайте визначення принципу підтримки самостійної активності дитини.

- Наведіть приклад застосування принципу підтримки самостійної активності дитини у роботі педагога в закладі інклюзивної освіти
- Дайте визначення психолого-педагогічного супроводу дитини.
- Які завдання має виконувати команди психолого-педагогічного супроводу?
- Дайте характеристику взаємодії сім'ї, закладу дошкільної освіти, школи, громадських організацій та санаторно-медичних закладів щодо супроводу дітей з особливими потребами.
- Як відбувається вивчення дитини з ООП?
- Схарактеризуйте етапи роботи з метою виявлення дітей з особливими освітніми потребами у закладі.
- Які права мають батьки як учасники навчально-виховного процесу?
- У чому полягає специфіка організації взаємодії педагогів з батьками?
- Які форми та методи спільної роботи педагогів і батьків ви знаєте?
- Схарактеризуйте основні завдання педагогів, що працюють у групі з інклюзивною формою навчання.
- Які види бесід педагогів з батьками ви знаєте?
- Які види консультацій можна проводити педагогам з батьками дітей з ООП?
- З якою метою можна збирати батьківські збори?
- Які виховні заходи можна проводити за участю батьків?

**ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ІНКЛЮЗИВНОГО ЗАКЛАДУ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
Семінарське заняття 5 (2 год.).**

ПЛАН

- Загальна характеристика та вимоги до освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.
- Принципи побудови освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.
- Критерії середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.
- Розвивальний потенціал освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.
- Природовідповідний потенціал освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти

ЛІТЕРАТУРА

[3, 74–82, 117–129; 11, 69-73; 18, 6–9, 29–30; 32; 33]

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ

Засвоюючи матеріал з питання «Загальна характеристика та вимоги до освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти», варто відзначити, що у Законі України «Про освіту» інклюзивне освітнє середовище трактується як сукупність умов, способів і засобів їх реалізації. Це середовище організують з метою спільного для дітей з різними освітніми потребами навчання, виховання та розвитку. Організації цього середовища будується на основі недискримінації людини (ст. 1 Закону України «Про освіту»). Інклюзивне освітнє середовище допомагає створити умови, при яких усі учасники освітнього процесу мають можливість навчатися і розвиватися в одному закладі освіти [18, 6–9].

Надалі доцільно назвати чинники організації інклюзивного освітнього середовища, до яких відносять матеріальну базу, наповненням ігровим обладнанням, іграшками, дидактичним матеріалом.

Студент має вміти схарактеризувати компоненти організації інклюзивного освітнього середовища. Зокрема, комунікативно-організаційний компонент включає кадрові та організаційні умови. Система психолого-педагогічного супроводу освіти дошкільнят має забезпечуватись узгодженою діяльністю таких фахівців як педагог-психолог, педагог-логопед, педагог-дефектолог (тифло-, сурдо-, олігофренопедагог), за потреби тьютор та асистент (помічник вихователя). Фахівці супроводу повинні мати відповідну освіту та

рівень кваліфікації з урахуванням вимог професійних стандартів або за їх відсутності, перебувати у штаті організації або залучатися до роботи з дітьми на підставі договору. Комунікативно-організаційний компонент передбачає також сформованість інклюзивної культури, прищеплення її цінностей дошкільнятам та батькам, специфічні засади взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу.

Предметно-просторовий компонент співвідноситься з матеріально-технічним забезпеченням освітнього процесу і включає організацію архітектурної доступності освітньої організації дошкільної освіти (пандуси, поручні, широкі дверні отвори та інше), що створює предметно-просторове середовище, яке сприяє комфортному перебуванню у його межах дошкільнят, у тому числі з особливостями психофізичного розвитку. Середовище насичене предметами, іграми, які дають можливість неповнолітнім у доступній формі опанувати способи подолання особистісних та освітніх труднощів. Ці предмети та ігри слугують імпульсами для діяльності осіб зазначеної категорії [30].

Вихователь спільно з фахівцями супроводу у межах діяльності психолого-педагогічного консилиуму та спостереження за дітьми в освітньому середовищі діагностує основні напрями збагачення розвиткового предметно-просторового середовища. Так, для дошкільнят з порушеннями опорно-рухового апарату таким напрямом може стати руховий розвиток. Для його реалізації середовище може трансформуватись у частині основних напрямків пересування дитини, організації її робочого місця для спеціально організованої діяльності, у тому числі продуктивної, включати використання технічних засобів індивідуального користування (спеціальні крісла, коляски та ін.). У дошкільнят з порушеннями зору труднощі можуть викликатися, наприклад, переміщенням у просторі. Пізнавальна діяльність для усунення цих проблем збагачується різними маркерами та орієнтирами (звуковими, дотиковими, колірними), тренажерами для виконання зорової гімнастики, додатковим освітленням та іграшками, а для демонстрації зорового матеріалу дітям зі слабким зором враховуються особливості фону, контрастності, розміру та інші параметри зображень [11, 69–73].

Змістовно-методичний компонент співвідноситься із програмно-методичним забезпеченням освітнього процесу. Загальновідомо, що відповідно до законодавства для дошкільнят з ООП. У програмах описується специфіка організації групових та індивідуальних корекційних занять, описуються напрями корекційної роботи [Там само]. Для реалізації програм педагоги використовують специфічні методи, прийоми та технології, індивідуальні освітні маршрути, спеціальні методичні навчальні засоби, спеціальний дидактичний матеріал [3, 74–82].

Після характеристики компонентів інклюзивного середовища необхідно назвати вимоги до освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти, якими є такі: середовище має бути багатофункціональним, відповідати умовам збереження життя і здоров'я вихованців, у його межах має бути можливість створювати мотиваційні ситуації, забезпечувати гармонійний розвиток особистості дитини, впроваджувати методи навчання, які відповідають індивідуальним відмінностям вихованців на користь усім дітям. З метою забезпечення якісного інклюзивного навчання ставляться також такі вимоги до освітнього середовища: відповідність нормативно-правовій базі ЗДО; чітке виконання посадових обов'язків педагогів, асистента вихователя, вузьких спеціалістів та ін. [18, 6–9].

Важливо виділити такі принципи створення інклюзивного освітнього простору в закладах освіти:

1) індивідуального підходу, який передбачає використання різних форм, методів та засобів навчання, оскільки діти у групах закладу освіти можуть мати особливі потреби та різні можливості, що пов'язані зі станом їхнього здоров'я;

2) командного підходу, доцільність дотримання якого зумовлена необхідністю чітко організованої конструктивної взаємодії різних фахівців, робота яких спрямована на досягнення однієї мети – надати дітям з неоднаковими можливостями здоров'я максимально ефективні освітні послуги;

3) варіативного розвиткового середовища, який передбачає використання навчального забезпечення для дітей з неоднаковими освітніми потребами, організацію середовища з урахуванням різних можливостей дітей, що навчаються у його межах тощо;

4) родинно-орієнтованого супроводу, використання якого зумовлене необхідністю участі батьків у навчанні та вихованні дітей з різними освітніми потребами;

5) демократизації і гуманізації навчання та виховання, які передбачають забезпечення доступності освіти для дітей з неоднаковими освітніми потребами [18, 29–30].

Необхідно засвоїти критерії формування інклюзивного, безпечного, розвивального, мотивуючого освітнього середовища.

Критерій 1. Організація сприятливих умов для якісного навчання претендентів з різними освітніми потребами на отримання освіти. До таких умов належать, зокрема, безпечність і доступність навчальних споруд та ін.

Критерій 2. Організована взаємодія всіх учасників навчально-виховного процесу. До цих учасників відносяться, зокрема, батьки дітей з ООП, педагоги та ін.

Критерій 3. Відповідність освітнього середовища умовам, зафіксованим у Державному стандарті [31].

Варто знати, як конкретизуються окреслені критерії. Зокрема, критерій 1. Територія, будівлі та приміщення закладу мають мати належні умови, бути безпечними та доступними

Важливо знати, що є вимоги до:

- території – наявність огорожі; доступ для стороннього автотранспорту; відповідність освітлення до норм; озеленення території; наявність санітарного прибирання та ін.;

- будівлі (наявність пристосування для пересування дітей з особливими освітніми потребами; відповідність норм освітлення, теплового режиму; водопостачання; дотримання санітарно-гігієнічних умов; провітрювання);

- приміщень (відповідність туалетних кімнат санітарним нормам, відповідність харчоблоку та місця, де діти харчуються, санітарно-гігієнічним нормам тощо);

- гнучкості дизайну;

- ергономічних меблів: мають відповідати зросту та віку дітей, повинні бути заокруглені кути стільниць, спинок та сидінь, меблі світлих тонів, матові, переважно без блиску;

- архітектурної доступності території, приміщень, будівлі та ін.

Критерій 2. Взаємодія адміністрації закладу, педагогів з батьками дітей з ООП, працівниками ІРЦ та іншими фахівцями має будуватися на основі тісної співпраці. Навчальний процес має здійснюватися в налагодженому темпі, згуртованою командою фахівців [30].

Конкретизуючи критерій 3, варто відзначити, що організація освітнього середовища закладу дошкільної освіти має здійснюватися на основі наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2021 р. № 33, у якому затверджено Державний стандарт дошкільної освіти в Україні у новій редакції та визначено Базовий компонент дошкільної освіти, а також наказом Міністерства освіти і науки України від 23.12.2021 718ж. «Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги супроводу під час інклюзивного навчання» [31].

Засвоюючи матеріал з питання «Розвивальний потенціал освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти», необхідно спочатку дати визначення зазначеному середовищу, яким є сукупність можливостей, ресурсів та умов, в яких здійснюється життєдіяльність суб'єктів освітнього простору.

Цей потенціал має задовольняти зацікавлення людини, допомагати формуванню її навичок пристосування до трансформацій у суспільстві, виступати виховним засобом та ін. [28].

Основними характеристиками розиткового потенціалу освітнього середовища навчального закладу є такі:

- суб'єктність, що передбачає визнання здатності кожного учасника навчально-виховного процесу активно впливати на його організацію;
- діалогічність, згідно із яким діалог стає способом пізнання, тому що це – об'єктивація персонального знання;
- гуманітарна відповідність, що означає відстоювання прав та інтересів особистості відповідно до ключових гуманітарних критеріїв;
- психологічна культура та безпека, які передбачають наявність пріоритету психологічного здоров'я, організацію освітнього середовища відповідно до життєвих інтересів його суб'єктів, заснованих на культуровідповідній педагогічній взаємодії, психологічній захищеності особистості кожного суб'єкта навчально-виховного процесу, отримання ресурсу, захисту прав та психологічної підтримки [30].

Засвоюючи матеріал з питання «Природовідповідний потенціал освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти», є сенс відзначити, що цей потенціал спрямований на те, щоб у його межах були враховані багатогранна і цілісна природа людини, її вікові та індивідуальні особливості – анатомічні, психологічні та фізіологічні. Йдеться не лише про необхідність врахування психологічних, а й фізичних навантажень.

Природовідповідний потенціал середовища передбачає передусім не пристосування дитини до нього, а створення у його межах умов, необхідних для навчання і виховання цієї особи.

Розвиток природовідповідного потенціалу розглядаємо як один із центральних в організації інклюзивного середовища, що передбачає не лише врахування вікових та індивідуальних особливостей дитини, а й пристосування цього середовища до її можливостей [11, 73–77].

Освітнє середовище інклюзивного ЗДО потенційно має сприяти розвитку компенсаторних механізмів людського організму.

ПИТАННЯ ДО САМОКОНТРОЛЮ

- Дайте визначення інклюзивного освітнього середовища.
- Як визначається інклюзивне освітнє середовище у Законі України «Про освіту»?
- Охарактеризуйте освітнє середовище інклюзивного ЗДО.
- Які існують вимоги до освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти?
- З якою метою створюється інклюзивне освітнє середовище?
- Прокоментуйте статтю 1 Закону України «Про освіту» про недискримінацію людини та доречність врахування змісту цієї статті при організації інклюзивного освітнього середовища.

- Яким умовам має відповідати інклюзивне освітнє середовище для дітей з різними освітніми можливостями?
- Які компоненти організації інклюзивного освітнього середовища ви знаєте?
- Дайте характеристику комунікативно-організаційному компоненту інклюзивного освітнього середовища.
- Як реалізується на практиці комунікативно-організаційний компонент інклюзивного освітнього середовища?
- Як ви розумієте необхідність узгодженої діяльності таких фахівців, як педагог-психолог, педагог-логопед, педагог-дефектолог (тифло-, сурдо-, олігофренопедагог), асистент (помічник вихователя) у закладі інклюзивної освіти?
- Яку освіту доцільно мати фахівцям, які працюють у закладі інклюзивної освіти?
- Обґрунтуйте необхідність сформованої інклюзивної культури у педагогів, прищеплення її цінностей дошкільнятам та батькам.
- Дайте характеристику предметно-просторовому компоненту інклюзивного освітнього середовища.
- Що ви розумієте під поняттям «предметно-просторовий компонент інклюзивного освітнього середовища»?
- Як реалізується на практиці предметно-просторовий компонент інклюзивного освітнього середовища?
- Наведіть приклади реалізації предметно-просторового компонента інклюзивного освітнього середовища.
- Дайте характеристику змістовно-методичному компоненту освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.
- Що ви розумієте під поняттям «змістовно-методичний компонент інклюзивного освітнього середовища»?
- Наведіть приклади реалізації змістовно-методичного компонента інклюзивного освітнього середовища.
- Дайте характеристику принципу індивідуального підходу у контексті розвивального потенціалу освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.
- Наведіть приклади реалізації принципу індивідуального підходу до організації інклюзивного освітнього середовища.
- Дайте характеристику принципу командного підходу у контексті розвивального потенціалу освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.
- Наведіть приклади реалізації принципу командного підходу до організації інклюзивного освітнього середовища.
- Схарактеризуйте принцип варіативного розвитку середовища.
- Наведіть приклади реалізації принципу варіативного розвитку середовища.
- Дайте характеристику принципу родинно-орієнтованого супроводу у

контексті розвивального потенціалу освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.

- Наведіть приклади реалізації принципу родинно-орієнтованого супроводу у контексті розвивального потенціалу освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.

- Схарактеризуйте принципи демократизації навчання та виховання у контексті розвивального потенціалу освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.

- Наведіть приклади реалізації принципу демократизації навчання та виховання у контексті розвивального потенціалу освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.

- Дайте характеристику принципу гуманізації навчання та виховання у контексті розвивального потенціалу освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.

- Наведіть приклади реалізації принципу гуманізації навчання та виховання у контексті розвивального потенціалу освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.

- Схарактеризуйте критерії формування інклюзивного, безпечного, розвивального, мотивуючого освітнього середовища

- Які принципи побудови освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти ви знаєте?

- Дайте характеристику розвивальному потенціалу освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.

- Які є вимоги до території, на якій розташований заклад інклюзивної освіти?

- Які є вимоги до будівлі, у якій розташований заклад інклюзивної освіти?

- Які є вимоги до приміщень закладу інклюзивної освіти?

- Які є вимоги до гнучкості дизайну закладу інклюзивної освіти та його приміщень?

- Які є вимоги до ергономічних меблів у закладі інклюзивної освіти?

- Які є вимоги до архітектурної доступності території, на якій розташований заклад інклюзивної освіти?

- Які є вимоги до архітектурної доступності приміщень у закладі інклюзивної освіти?

- Які є вимоги до архітектурної доступності будівлі, у якій розташований заклад інклюзивної освіти?

- Як має взаємодіяти адміністрація закладу, педагоги з батьками дітей з ООП, працівниками ІРЦ та іншими фахівцями у межах освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти?

- У яких документах йдеться про вимоги до організації освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти?

- Дайте характеристику розвивальному потенціалу освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.

- Дайте характеристику суб'єктності як критерію розвивального потенціалу освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.
- Наведіть приклади реалізації суб'єктності у контексті розвивального потенціалу освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.
- Як ви розумієте діалогічність у контексті розвивального потенціалу освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти?
- Як ви розумієте гуманітарна відповідність, що відноситься до ключових гуманітарних критеріїв організації розвивального потенціалу освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти?
- Наведіть приклади реалізації гуманітарної відповідності у контексті розвивального потенціалу освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.
- Схарактеризуйте психологічну культуру та безпеку у контексті розвивального потенціалу освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.
- Які вимоги до безпеки освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти ви знаєте?
- Дайте характеристику природовідповідного потенціалу освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.
- Наведіть приклади реалізації природовідповідного потенціалу освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ КОРЕКЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Семінарське заняття 6 (2 год.).

ПЛАН

- Освітні корекційні технології: види та їх класифікації.
- Інноваційні корекційні освітні технології та інші освітні моделі роботи з особами, які мають порушення психофізичного розвитку. Практичні аспекти використання конкретних інноваційних корекційних технологій у процесі розвитку, освіти, соціалізації та виховання осіб з порушеннями психофізичного розвитку.
- Технологія особистісно орієнтованого навчання. Технології кооперації та диференціації. Проектна технологія у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби. Арт-терапевтичні технології. Технології кінезіотерапії. Сендплей. Петтерапія. Портфоліо.

ЛІТЕРАТУРА

[5, 203–231; 7, 64–80; 12, 48–56; 28; 29; 30; 31; 32]

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ

Засвоюючи інформацію з питання «Освітні корекційні технології види та їх класифікації», варто відзначити, що освітньою технологією є модель співпраці педагога і дитини у плануванні організації та здійсненні навчального процесу за умови комфортності для всіх об'єктів освітньої діяльності. Вибір освітньої технології – це вибір між стратегіями і пріоритетами системами взаємодії тактиками навчання і стилями роботи педагога і дитини. Для такої взаємодії з дітьми з особливими освітніми потребами обирають корекційні освітні технології, які є сукупністю спеціальних методів, прийомів та засобів, що використовують фахівці-дефектологи, та системою наукового проектування і відтворення корекційно-виховних дій, що забезпечують заплановані результати і сприяють ефективності роботи [30].

Технології класифікують за різними критеріями: галузями освіти, основними напрямками корекції та розвитку, видами діяльності тощо. До технологій у сфері освіти належать: формування елементарних математичних уявлень, ознайомлення дітей із довкіллям, адаптивного фізичного виховання, формування навичок зі збереження здоров'я, виховання засобом мистецтва та ін. За основними напрямками корекції та розвитку виділяють методики: сенсорного розвитку, сенсорно-моторної корекції розвитку, самообслуговування, розвитку мовлення та альтернативної комунікації, соціальної адаптації, соціально-сімейні, соціально-сімейної орієнтації, з ритміки, статевого виховання та ін. [31].

Студент має пам'ятати, що діти дошкільного віку розвиваються через діяльність. Залежно від виду діяльності методики інклюзивної освіти можна класифікувати так: методики позанавчальної пізнавальної діяльності, до яких належать конкурси, концерти, тематичні заходи, фольклорні заходи, заходи з нагоди державних і релігійних свят (День матері, День святого Миколая, Великдень, День незалежності тощо); методики спортивної активності (участь у спортивних заходах відповідно до здібностей та можливостей дітей з ООП; заходи з використанням позитивних прикладів, наприклад, олімпійських героїв, особливо доречні приклади параолімпійських спортсменів, які є зразками стійкості та мужності); методики художньої діяльності (заняття з використанням образотворчого та прикладного мистецтва, наприклад, заняття з використанням технік малювання, орігамі, кольорових ілюстрацій; костюмовані вистави, презентації, відео тощо); методики ціннісно-орієнтованої діяльності (наприклад, зустрічі з цікавими людьми, рольові ігри, вільне спілкування, перегляд та аналіз мультфільмів, відтворення робіт відомих художників); методика навчання на основі співпраці, що передбачає різні форми організації та елементи роботи у малих групах; методики поєднання традиційного і кооперативного навчання; технологія смарткарт, яка допомагає педагогам навчити дітей візуалізувати схематично інформацію шляхом використання структурно-логічних схем, корекційна технологія, що використовується при порушеннях мовлення з використанням апаратно-програмного комплексу «Живий звук», що є системою вправ з метою психолого-педагогічної та корекційно-розвиткової допомоги дітям з особливими освітніми потребами, зокрема при дистанційній формі навчання [30].

Доречно знати, що існують такі форми навчання та виховання, як колективна, групова та індивідуальна. Вони використовуються як система та ефективні, якщо взаємодоповнюються [32].

Засвоюючи матеріал з питання «Інноваційні корекційні освітні технології та інші освітні моделі роботи з особами, які мають порушення психофізичного розвитку», необхідно відзначити, що навчально-пізнавальна діяльність осіб зазначеної категорії вимагає використання специфічних інноваційних навчально-розвивальних засобів, оскільки традиційні методи не завжди є ефективними. Використання інноваційних технологій спрямоване на розвиток здатності до мотивації поведінки, самостійного орієнтування в отриманні інформації, формування творчого та нестандартного мислення, розвиток шляхом максимального використання природних здібностей дитини. До інноваційних належать діалогові технології, медикаментозна терапія, ігротерапія, бібліотерапія, психомоторна

гімнастика, музикотерапія, лікувальна гімнастика, ароматерапія, дитяча казкотерапія, лялькотерапія, фототерапія, методика Марії Монтессорі, комп'ютерні технології, мнемотехніка, айдітехнологія.

Потім доцільно схарактеризувати кожну із зазначених технологій. Так, інтерактивні методики найбільше відповідають компетентнісному підходу до навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами. Замість того, щоб змушувати дітей виконувати директивні вимоги педагога, вони дають простір для саморегуляції та створюють умови для їх залучення до самостійного виконання завдань. Саме тому ефективними є дидактичні ігри, робота в малих групах тощо.

Надалі варто наголосити, що основою інтерактивного навчання є робота в малих групах, а найпростіша її форма – робота в парах. Саме вона дає можливість дітям розвивати навички співпраці, набувати навички самовираження та ставати активними учасниками навчально-виховного процесу. Працюючи у парах, вправи, які зазвичай вимагають багато часу, діти можуть виконати за короткий час. Можна запропонувати дітям таку дидактичну гру: «Знайди пару» (підібрати картки із зображеннями тварини та її житла). Поширеними іграми є «Незнайомець», при якій одна людина розказує, а інша уточнює розказане; «Побудуй будинок»; «Поговори по телефону» та ін.

Характеризуючи лікувальну терапію, доцільно відзначити, що слово *терапія* у перекладі з грецької означає «лікування». Ця технологія сприяє поліпшенню інтелектуальної, психічної, фізичної та соціальної сфер людини, розвитку соціальних навичок і формуванню цінностей, а також спрямовує соціальні установки у конструктивне русло. Досягти цих цілей допомагають такі засоби, як естетично цінні витвори мистецтва (естетотерапія), тварини (зоотерапія), рослини (ароматерапія) та природа (натуротерапія).

Студент має знати, що ігрова терапія – це процес переживання та осмислення всіх життєвих ситуацій з дитиною в ігровій формі. Основне значення гри полягає в тому, що за допомогою її особливих способів дитина моделює свою взаємодію з навколишнім світом. Це надає сенсу раніше засвоєним цільовим моделям поведінки. Під час ігор дитина засвоює мотиви людської діяльності. На цій основі формується прагнення до соціально значущої діяльності, що є важливим етапом підготовки до школи і праці [5, 203–231]. Специфікою ігротерапії для дітей є створення ігор у формі казок і притч. Прикладом може слугувати гра «Допоможи ближньому» тощо.

При характеристиці бібліотерапії є сенс відзначити, що цей різновид терапії може включати читання вихователем книжок та обговорення прочитаного, організацію літературно-музичних заходів та ін.

Треба визначити психофізичну гімнастику як форму терапії, що

заснована на руховій експресії, міміці та пантоміміці. Цей вид роботи є невербальним методом групової психотерапії. Вихователь пропонує вправи для зняття напруги та зменшення емоційної дистанції між учасниками групи.

Майбутній фахівець має знати, що музикотерапія важлива при роботі з дітьми з ООП, оскільки музика позитивно впливає на інтенсивність обмінних процесів, емоції. Позитивні емоції, що виникають час прослуховування музики, стимулюють інтелектуальну активність дитини [7, 64–80].

При характеристиці лікувальної гімнастики треба пам'ятати, що виважено підібрані елементи фізичної культури знімають втому, змінюють реактивність організму, підвищують опірність та активізують мозкову діяльність [30].

Надалі варто дати характеристику ароматерапії, яка використовується для тонізації організму, зміцнення зору та лікування застуди. Наприклад, аромат евкалипта зменшує сонливість через перевтому, а запах лаванди поліпшує концентрацію уваги.

Важливо відзначити, що казкотерапія має на меті трансформацію та зміну поведінкових стереотипів. Діти, які не є достатньо психологічно та фізично здоровими, часто вживаються у роль немічних осіб. І лише реально, а не уявно, змінивши їхню поведінку та одяг, можна допомогти їм знайти альтернативний образ самого себе. Змінюючи свій образ, діти змінюють свою особистість, моделі поведінки та спілкування. Завдяки казковому перевтіленню вчать краще контролювати свою поведінку. Загалом казкотерапія – це процес пошуку сенсу, коли кодування знань про світ і систему взаємовідносин, створення зв'язків між казковими подіями і реальною поведінкою, сприяє перенесенню казкового змісту в реальність і активізує потенціали особистостей.

Майбутній педагог має знати, що лялькотерапія є однією з ефективних технологій. У казково-ляльковій терапії уявні образи реалізуються за допомогою пальчикових, рукавичкових та тіньових ляльок. У лялькотерапії процес виготовлення ляльок має вирішальне значення. Під час цього процесу у дітей розвиваються дрібна моторика, уява, образне мислення, вміння виражати характери персонажів казок, формуються навички взаємодії з іншими дітьми [31].

Доцільно знати і таку технологію, як робота з фотографією, оскільки фотографія допомагає встановлювати контакти з дітьми, активізувати мовні навички, може розглядатися як спосіб контролю над зовнішніми об'єктами і ситуаціями, дає дітям відчуття власної цінності і значущості. Фотографія дає можливість відчувати себе художником і змінити уявлення про себе і свої здібності на краще. Фотографування дітей допомагає підвищити їхню самооцінку, задовольнити потребу в

увазі та турботі, дати їм відчуття незалежності. Можуть використовуватися готові фотографії з дітьми, створені в садку чи за його межами.

Варто розглянути методику Марії Монтесорі, яка заснована на спостереженні за дітьми в їхньому природному середовищі та прийнятті їх такими, якими вони є. У групах Монтесорі дитина навчається самостійності та самоконтролю за допомогою спеціально створеного середовища.

Є сенс відзначити роль комп'ютерних технологій, які є важливим джерелом інформації, зокрема, ці технології набувають особливого значення при використанні Інтернету. Опанувавши основи роботи з пошуковими системами, можна отримати доступ до багатьох довідників, словників та енциклопедій. Комп'ютерні ігри є потужним ресурсом в ігротерапії. Ігри мають бути не лише елементами розваги, але й забезпечувати тренування багатьох емоційних, розумових і моторних функцій. Ігри можуть імітувати різні сенсорні та емоційні стани, тренувати координацію руху а також сприяти розвитку зорово-рухової механіки. Ігри можуть допомогти розвинути такі якості, як прийняття рішень і подолання страху перед неочікуваними подіями [31].

Наступний крок – характеристика мнемотехніки та допоміжних технік, що реалізуються шляхом використання опорних схем, методу «гачків», методу невербальних асоціацій, методу «пиктограми опорної букви» та файлової системи, методу Цицерона (буквено-цифрового коду) і можуть використовуватися для переказу матеріалу в текстовій послідовності, запам'ятовуванні складних слів, географічних назв і чисел, розвитку творчих здібностей, уяви, пам'яті та фантазії дітей.

Студент має пам'ятати, що корекційні технології відіграють особливе значення при роботі з дітьми з ООП. Корекційні технології включають в себе оздоровчі технології, технології розвитку мовлення, технології розумового розвитку, технології корекції та оптимізації навчальної діяльності, технології корекції порушень поведінки, технології оптимізації комунікативних навичок, технології оптимізації рухової активності та ігрові корекційні технології та ін.

Доречно відзначити, що у дитячому інклюзивному садочку популярні технології індивідуально-орієнтованого навчання, арт-терапевтичні, кінезіотерапевтичні, пісочна терапія, зоотерапія, портфоліо, вальдорфські технології, технології саморозвитку, організації групової навчальної діяльності дітей, розвиткового навчання, розвитку творчої особистості. Також використовуються технології навчання як дослідження, проєкційні, нові інформаційні технології навчання, технологія «створення ситуації в садку» та ін.

Після цього варто розглянути деякі із зазначених технологій.

Зокрема, доречно схарактеризувати індивідуально-орієнтовані освітні технології, оскільки перед сучасною освітою стоїть завдання сприяти становленню дитини як унікальної особистості, розвивати її творчий потенціал і прагнення до самостійної пізнавальної діяльності, а традиційні педагогічні методи переважно передбачають запам'ятовування та відтворення дітьми програмного матеріалу.

Надалі можна сформулювати основні положення особистісно орієнтованого навчання, що передбачають таке:

- під час навчання пильна увага приділяється навчанню як процесу, а не як результату;
- вітається активність дітей під час розв'язання проблем і планування;
- особлива увага приділяється груповій та парній роботі;
- основною формою освітньої комунікації є діалог між дітьми та педагогами;
- формування у дітей раціональних способів поведінки;
- стимулювання самооцінки у дітей.

Важливо пам'ятати, що особистісно орієнтоване, інтерактивне навчання забезпечує індивідуальний підхід до дітей, стимулює пізнавальну активність і спрямовує їх на пошук шляхів набуття ґрунтовних знань, умінь і навичок [30].

Майбутній педагог має вміти характеризувати методику проєктів. Проєктна діяльність навчає дітей долати труднощі, працювати над собою та застосовувати свої знання для усунення проблем. Знання, навички та вміння, набуті під час цього процесу, не лише надають дітям сил та усвідомленості діям, але й у поєднанні із задоволенням дають поштовх до нових досліджень.

Студент має вміти схарактеризувати арт-терапевтичні технології. враховуючи, що – це передусім реабілітація через творчість, своєрідне терапевтичне лікування засобами мистецтва.

Надалі варто відзначити таку технологію, як кінезіотерапія, що є видом психотерапії, і має на меті корекцію психічних станів шляхом впливу на тіло. Сучасні техніки кінезіології спрямовані на активізацію різних ділянок кори головного мозку, що дає можливість розвивати здібності людини та усувати проблеми у розвитку різних сфер психіки.

Варто розглянути ігри з піском – техніки пісочної психотерапії, що є найбільш ефективним видом роботи у контексті створення безпечного комунікативного середовища для дітей з аутизмом, оскільки спрямована на активізацію самовідновлювальних функцій психіки та екстерналізацію несвідомого за допомогою піску і води – символічних носіїв зовнішнього світу. Пісочниця є своєрідним «контейнером», який

допомагає передати позитивні та негативні емоційні переживання дітей з аутизмом і вплинути на формування почуття безпеки та довіри на вербальному емоційному рівні. Спілкування у безпечному середовищі характеризується зниженням напруги та тривожності, що сприяє формуванню стійких психосоціальних адаптивних навичок [12, 48–56].

Доцільно дати характеристику зоотерапії, яка проводиться за допомогою домашніх тварин. Собаки та коти особливо часто використовуються у роботі з дітьми, які мають труднощі з навчанням (розмови з тваринами), дітьми з недорозвиненою моторикою, гіперактивними дітьми, аутистами.

Майбутній педагог має знати такі технології, як дельфінотерапія та іпотерапія (лікування за допомогою дельфінів та коней), що допомагають у лікуванні аутизму, депресії, астенії (хронічної втоми), посттравматичного синдрому і наслідків дитячого церебрального паралічу [30].

Потрібно відзначити значення портфоліо, оскільки ця технологія використовується з метою об'єктивного оцінювання, тобто індивідуалізованого, яке фокусується не лише на процесі оцінювання, а й на самооцінці. Основна перевага портфоліо порівняно з традиційними методами оцінювання полягає в тому, що при її використанні є можливість оцінювати досягнення вихованців з різних точок зору, наприклад, оцінюючи мислення дитини, водночас можна відзначати рівень розвитку міждисциплінарних навичок, уміння ставити проблеми і вирішувати нестандартні завдання, сумлінність та наполегливість у досягненні результатів. В інклюзивних групах портфоліо доповнює критерії оцінювання результатів навчання дітей і є збіркою робіт, які дають уявлення про слабкі та сильні сторони дитини.

ПИТАННЯ ДО САМОКОНТРОЛЮ

- Дайте визначення освітнім корекційним технологіям.
- Схарактеризуйте види освітніх корекційних технологій.
- Які класифікації освітніх корекційних технологій ви знаєте?
- Які корекційні освітні технології роботи з особами, які мають порушення психофізичного розвитку, називаються інноваційними?
- Які освітні моделі роботи з особами, які мають порушення психофізичного розвитку, ви знаєте?
- Схарактеризуйте практичні аспекти використання конкретних інноваційних корекційних технологій у процесі розвитку, освіти, соціалізації та виховання осіб з порушеннями психофізичного розвитку.
- Дайте характеристику технології ігротерапія,
- Схарактеризуйте технологію бібліотерапія.
- Дайте характеристику технології особистісно орієнтованого навчання.

- Сформулюйте основні положення особистісно орієнтованого навчання.
- Схарактеризуйте технологію кооперації.
- Як реалізується на практиці технологія кооперації?
- Схарактеризуйте технологію диференціації.
- Як реалізується на практиці технологія диференціації?
- Дайте характеристику проєктній технології у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби.
- Як реалізується на практиці проєктна технологія у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби?
 - Схарактеризуйте арт-терапевтичні технології.
 - Дайте характеристику технології кінезіотерапії.
 - Як реалізується на практиці технологія кінезіотерапії?
 - Схарактеризуйте технологію сендплей.
 - Як реалізується на практиці технологія сендплей?
 - Дайте характеристику технології петтерапія.
 - Як реалізується на практиці технологія петтерапія?
 - Дайте характеристику технології іпотерапія.
 - Як реалізується на практиці іпотерапія?
 - Як реалізується на практиці пісочна психотерапія?
 - Схарактеризуйте технологію портфоліо.
 - Як впроваджується у практику технологія портфоліо?

ТЕХНОЛОГІЯ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ОСІБ, ЯКІ МАЮТЬ ОСОБЛИВІ ОСВІТНІ ПОТРЕБИ

Семінарське заняття 7 (2 год.)

ПЛАН

- Особистісно орієнтоване навчання осіб, які мають особливі освітні потреби як пріоритетна концепція корекційної педагогіки. Принцип індивідуального підходу як домінанта роботи з особами, які мають особливі освітні потреби. Розробка спеціальної освітньої програми для особи, яка має особливі освітні потреби. Моделі особистісно орієнтованої педагогіки.

- Вимоги до особистісно орієнтованих корекційних технологій. Методи особистісно орієнтованого навчання. Технології кооперації та диференціації. Технологія «Створення ситуації успіху».

ЛІТЕРАТУРА

[28; 29; 30; 31; 32; 33]

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ

Вивчаючи матеріал з питання «Особистісно орієнтоване навчання осіб, які мають особливі освітні потреби як пріоритетна концепція корекційної педагогіки», передусім варто сформулювати мету цього різновиду навчання. Нею є окреслення індивідуального шляху розвитку дитини на основі її навчального та виховного потенціалу, формування її особистісних якостей що сприяють її успішному включенню у суспільство, виховання гармонійно розвинутої гуманістичної особистості.

Особистісно орієнтовані технології орієнтовані на створення сприятливих умов для розвитку дитини із врахуванням її внутрішнього потенціалу.

Надалі доречно обґрунтувати протиставлення особистісно орієнтованих технологій традиційним авторитарним. Особистісно орієнтовані технології формують атмосферу турботи, співробітництва, створюють умови для творчості особистості [32].

Потім варто назвати умови реалізації особистісно орієнтованого підходу. До них належать: позитивний мікроклімат у колективі, взаєморозуміння та підтримка; орієнтація на індивідуальні способи навчання, врахування інтересів та здібностей дітей, емпатійний стиль взаємодії вихователя з дітьми; професійна компетентність педагогів, належне матеріальне забезпечення навчально-виховного процесу.

Аналізуючи принцип індивідуального підходу як домінанту роботи з особами, які мають особливі освітні потреби, є сенс зауважити, що сутність цього підходу полягає у діагностиці та організації навчально-

виховного процесу на основі виявлених індивідуальних та вікових особливостей кожного вихованця з метою максимального розвитку позитивних і подолання негативних індивідуальних особливостей, забезпеченні на цій основі підвищення якості навчальної роботи та всебічного розвитку вихованця [31].

Доречно докладно розглянути напрями реалізації зазначеного принципу. Такими напрямами є психологічний та дидактичний. У психологічному аспекті навчання з точки зору індивідуального підходу передбачає глибоке вивчення особистості дитини; врахування її розумового потенціалу, рівня сформованості її пізнавальних навичок та розвитку волі, особистісних якостей – сумлінності, працьовитості тощо.

Доцільно зазначити, що особливе місце в системі індивідуального підходу належить дидактичному аспекту диференціального навчання. Окреслення посилюючого для кожної дитини обсягу навантаження у рамках чинної навчальної програми, використання форм та методів з урахуванням її задатків, можливостей, інтересів є основою ефективного диференціального навчання.

Засвоюючи матеріал з питання «Розробка спеціальної освітньої програми для особи, яка має особливі освітні потреби», спочатку треба відзначити, що з точки зору індивідуального підходу з урахуванням зазначених потреб складаються індивідуальна програма розвитку (ІПР), навчальний план та навчальна програма.

Варто наголосити, що ІПР належить до основних документів, на базі яких здійснюється організація навчання та виховання дітей зазначеної категорії. Ця програма розробляється командою педагогів та інших фахівців за участю батьків. У ній йдеться про обсяг послуг, які мають виконувати фахівці. Складається ІПР на основі виявлених під час діагностики особливостей психофізичного розвитку дітей. Адаптація чи модифікація цієї програми відбувається із врахуванням інформації, отриманої під час зазначеної діагностики [12, 62–70]. На основі ІПР плануються та проводяться навчальні заняття, на яких потрібно орієнтуватися на зону найближчого розвитку вихованців, їхній внутрішній психофізичний потенціал. Ефективність особистісно орієнтованого підходу до роботи з вихованцями зумовлена такими чинниками: пристосування матеріально-технічних умов до потреб дітей зазначеної категорії; диференціація та індивідуалізація навчання; створення позитивного психологічного мікросередовища, до якого включені ці діти; залучення кваліфікованих фахівців до надання дітям з особливими освітніми потребами психолого-педагогічних послуг [32].

Надалі доцільно узагальнити вивчене і відзначити, що для успішної роботи педагоги мають ознайомитися з документами вихованця, у тому числі з тими, у яких йдеться про характер і ступінь прояву порушень у

нього, дослідити разом з іншими фахівцями рівень його актуального психофізичного розвитку, на основі отриманої під час діагностики інформації спільно з фахівцями скласти індивідуальний навчальний план, індивідуальну програму розвитку відповідно до Державного стандарту; за складеними документами проводити навчально-виховну та корекційну роботу на основі індивідуалізації та диференціації, що передбачає відбір або адаптацію форм і методів викладання, навчальних завдань матеріалів із врахуванням виявленого під час діагностики психофізичного потенціалу дитини.

Студент має знати моделі особистісно орієнтованої педагогіки: соціально-педагогічну, предметно-дидактичну, психологічну.

Соціально-педагогічна модель спрямована на становлення особистості виховання за попередньо заданими якостями. Освітні інститути покликані сформуванню особистість згідно з певними вимогами до її формування.

Предметно-дидактична передбачає предметну диференціацією навчання на основі реалізації індивідуального підходу. У її межах і регламентується, наприклад, складність завдань.

Згідно із психологічною моделлю, визнається специфіка засвоєння знань у дітей. При цьому під час навчання пізнавальні здібності вихованців можуть удосконалюватися.

Доречно відзначити вимоги до особистісно орієнтованих технологій корекційного спрямування, до яких, зокрема, належать такі:

- зміст навчального матеріалу має відображати суб'єктивний досвід дитини;
- необхідність узгодження суб'єктного підходу до здобуття вихованцями знань з науковим підходом;
- спрямованість вихованця на самоосвіту та саморозвиток;
- можливість вихованцю обирати зміст навчального матеріалу, способи його засвоєння;
- об'єктивне оцінювання самостійної роботи вихованця;
- оцінювання не лише результатів навчальної діяльності, а й передусім процесу учіння [31].

Студент має знати, що особистісно орієнтований підхід до навчання дитини з особливими освітніми потребами потребує ґрунтовнішої підготовки вихователя, причому у взаємодії з асистентом. Під час навчального процесу необхідно передбачати можливості для рухової діяльності – динамічні паузи, пальчикові ігри та ін. На заняттях доцільно використовувати різноманітні форми і методи виконання завдань шляхом різного ступеня допомоги з боку педагога, надання дітям різного часу для виконання завдання, можливості виконання тих видів діяльності, які для них є найбільш успішними тощо.

Аналізуючи технологію кооперації, треба зазначити, що участь у різних формах спільної діяльності дає дітям можливість різнобічно досліджувати, обговорювати питання й проблеми, висловлювати конструктивну критику. Ця технологія допомагає виховувати у них почуття колективізму, відповідальності за спільну справу.

Спонтанно організовані групи сприяють залученню до спільної роботи дітей, яким складно активно слухати або висловлюватися. Доречним для організації цієї роботи є використання таких методів, як «вертушка»; «вісім квадратів»; «карусель»; «обміркуйте – створіть пари – поділіться думками» та ін. [30]. Під час спільної роботи відбувається взаємний обмін думками.

Характеризуючи технологію диференціації, доцільно зазначити, що диференційоване навчання дає можливість задовольнити індивідуальні освітні потреби вихованців, сприяти розвитку їх психофізичного потенціалу.

Студент має знати, що технології диференційованого викладання передбачає врахування різних можливостей у дітей, а тому воно має спрямовуватися на виявлення цих відмінностей, створення відповідного освітнього середовища та організацію навчального процесу з метою забезпечити набуття ефективного навчального досвіду кожним з вихованців. Диференційоване навчання має забезпечити доступність освітнього процесу для кожної дитини.

Майбутній педагог при засвоєння технології «Створення ситуації успіху», має передусім відзначити її популярність у педагогічній практиці. Ця технологія сприяє створенню психічного стану задоволення наслідками фізичних або моральних зусиль вихованців від виконання справи. Зазначена технологія включає використання прийомів, за допомогою яких здійснюється робота з різними категоріями дітей в умовах позитивного психологічного мікроклімату.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

- Дайте визначення особистісно орієнтованому навчання осіб, які мають особливі освітні потреби, як пріоритетного у межах концепції корекційної педагогіки.
- Що відрізняє особистісно орієнтовані технології від традиційних авторитарних?
- Які умови реалізації особистісно орієнтованого підходу до навчання ви знаєте?
- Дайте визначення принципу індивідуального підходу до особистісно орієнтованого навчання осіб, які мають особливі освітні потреби,
- Схарактеризуйте принцип індивідуального підходу як домінанту роботи з особами, які мають особливі освітні потреби.

- Наведіть приклади застосування принципу індивідуального підходу до особистісно орієнтованого навчання осіб, які мають особливі освітні потреби,
- Які напрями реалізації особистісно орієнтованого підходу до особистісно орієнтованого навчання осіб, які мають особливі освітні потреби, ви знаєте?
- Схарактеризуйте психологічний напрям реалізації особистісно орієнтованого підходу до особистісно орієнтованого навчання осіб, які мають особливі освітні потреби.
- Схарактеризуйте дидактичний напрям реалізації особистісно орієнтованого підходу до особистісно орієнтованого навчання осіб, які мають особливі освітні потреби.
- Як здійснюється розроблення спеціальної освітньої програми для особи, яка має особливі освітні потреби?
- Схарактеризуйте алгоритм розроблення спеціальної освітньої програми для особи, яка має особливі освітні потреби.
- Які моделі особистісно орієнтованої педагогіки ви знаєте?
- Схарактеризуйте моделі особистісно орієнтованої педагогіки.
- Дайте визначення соціально-педагогічній моделі особистісно орієнтованої педагогіки.
- Що властиво для соціально-педагогічної моделі особистісно орієнтованої педагогіки?
- Наведіть приклади застосування соціально-педагогічної моделі особистісно орієнтованої педагогіки.
- Дайте визначення предметно-дидактичній моделі особистісно орієнтованої педагогіки.
- Що властиво для предметно-дидактичній моделі особистісно орієнтованої педагогіки?
- Наведіть приклади застосування предметно-дидактичній моделі особистісно орієнтованої педагогіки.
- Дайте визначення психологічній моделі особистісно орієнтованої педагогіки.
- Що властиво для психологічній моделі особистісно орієнтованої педагогіки?
- Наведіть приклади застосування психологічній моделі особистісно орієнтованої педагогіки.
- Які вимоги ставляться до особистісно орієнтованих корекційних технологій?
- Як ви розумієте вимогу до особистісно орієнтованих технологій корекційного спрямування, згідно із якою зміст навчального матеріалу має відобразити суб'єктивний досвід дитини?
- Як ви розумієте вимогу до особистісно орієнтованих технологій корекційного спрямування, згідно із якою суб'єктивний підхід до здобуття вихованців знань має узгоджуватися з науковим підходом?
- Як ви розумієте вимогу до особистісно орієнтованих технологій

корекційного спрямування, згідно із якою визнається важливою спрямованість вихованця на самоосвіту та саморозвиток?

- Як ви розумієте вимогу до особистісно орієнтованих технологій корекційного спрямування, згідно із якою визнається можливість для вихованця обирати зміст навчального матеріалу, способи його засвоєння?

- Як ви розумієте вимогу до особистісно орієнтованих технологій корекційного спрямування, згідно із якою важливим є об'єктивне оцінювання самостійної роботи вихованця?

- Як ви розумієте вимогу до особистісно орієнтованих технологій корекційного спрямування, згідно із якою необхідно оцінювати не лише результати навчальної діяльності, а й процес учіння?

- Які методи особистісно орієнтованого навчання ви знаєте?
- Дайте визначення технології кооперації.
- Схарактеризуйте технологію кооперації.
- Дайте визначення технології диференціації.
- Схарактеризуйте технологію диференціації.
- Дайте характеристику технології «Створення ситуації успіху».

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ КОРЕКЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Семінарське заняття 8 (2 год.)

ПЛАН

- Сутність проєкту як технології корекційної освіти. Зміст, завдання та етапи проєктної діяльності в рамках корекційної освіти.
- Види проєктів, що використовуються для роботи з особами, які мають особливі освітні потреби.
- Життєвий проєкт як спосіб свідомого і творчого здійснення власного життя особою, яка має особливі освітні потреби.

ЛІТЕРАТУРА

[12, 13–20; 29; 30; 31; 32]

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ

Опановуючи матеріал з питання «Сутність проєкту як технології корекційної освіти. Зміст, завдання та етапи проєктної діяльності в рамках корекційної освіти», спочатку доречно відзначити суть педагогічного проєктування, який полягає у створенні варіантів майбутньої діяльності і прогнозуванні її результатів. Об'єктами педагогічного проєктування можуть бути педагогічні системи, педагогічний процес і педагогічні ситуації.

Розглядаючи проєктування у діяльності педагога-дефектолога та інших педагогів, можна наголосити на необхідності створення ними прообразу навчально-виховного процесу, наприклад, у формі навчальної програми як документа або комплекту документів, у яких дається системний опис майбутнього (бажаного) процесу навчання, виховання і корекції.

Доцільно відзначити, що до основ проєктування в освіті належать: визначення загальнонаукових категорій проєктування (мета, етапи, стратегія, структура об'єкта проєктування); встановлення принципів проєктування, які враховують складність та специфічні особливості освітніх систем і процесів [32].

Варто сформулювати завдання проєктування у сфері освіти, до яких належать підготовка до створення нових або трансформації уже сформованих умов функціонування освітніх систем або їх елементів, які уможливають максимальний розвиток дітей з особливими освітніми потребами.

Потім варто дати формулювання педагогічних проєктів, що розглядаються фахівцями як концептуальні описові моделі, які ґрунтуються на певній концепції і представлені вербально.

Надалі необхідно дати характеристику етапів проектування. Такими характеристиками є.

- **Передпроектний етап** (його ще називають попереднім, або стартовим) – передбачає діагностику, з'ясування проблем, концептуалізацію, цілепокладання, ціннісно-сміслову визначення, форматування проекту на основі врахування попередньої соціалізації дітей;

- **Етап реалізації проекту.** На цьому етапі уточнюється мета та відбувається розподіл завдань роботи між учасниками. Етап реалізації проекту передбачає також покрокове виконання запланованих проектних дій.

- **Етап корекції процесу проектування та дій його учасників** на основі зворотного зв'язку. На цьому етапі аналізуються отримані результати, здійснюється попередня внутрішня оцінка проектного продукту, за необхідності вносяться корективи у перебіг роботи.

- **Етап презентації остаточних результатів роботи та їх зовнішня експертиза (оцінка).**

- **Рефлексивний етап** передбачає рефлексію з приводу задуму проекту, його ходу і результатів (відповідність результату первісному задуму, якість результатів діяльності та ін.).

- **Післяпроектний етап.** На цьому етапі відбувається апробація, поширення інформації про результати і продукти проектної діяльності; вибір варіантів продовження проекту (народження нового проектного задуму, що спирається на результати попереднього, об'єднання свого проекту з іншими тощо) [12, 13–20].

Звісно, у педагогічному розумінні однаково важливі всі етапи проектної діяльності. Успішність діяльності зазначеного різновиду залежить від ефективних результатів роботи на кожному з етапів.

Надалі доцільно розглянути види проектів, що використовуються для роботи з особами з ООП, які можна класифікувати за такими ознаками:

- **основним методом:** інформаційні, дослідні, творчі, ігрові, пригодницькі, практико-орієнтовані;

- **залученням об'єктів і суб'єктів:** включають дитину та її сім'ю; дитину та природу; дитину та рукотворний світ; дитину, суспільство та її культурні цінності;

- **характером участі дитини у проекті:** виступає у ролі замовника, експерта, виконавця, учасника;

- **включенням дитини до різного виду соціальних груп чи соціальних інститутів:** робота здійснюється у межах однієї вікової групи дітей, робота здійснюється у контакті з дітьми різних вікових груп;

робота здійснюється у межах ЗДО; робота проволиться у контакті з сім'єю; робота будується на основі співпраці з установами культури; робота здійснюється при співпраці з громадськими організаціями (відкритий проєкт);

- кількістю учасників: індивідуальний тип педагогічного проєктування, парний тип педагогічного проєктування, груповий тип педагогічного проєктування;

- тривалістю: короткостроковий (від одного дня до кількох місяців), середньої тривалості (до року), довгостроковий (від кількох років і на час перебування у закладі освіти) [31].

Доцільно підкреслити, що проєктні технології відбуваються у межах методів виховання. Наприклад,

- проєктивні «ігрові» технології як елементи дитячих занять, групової діяльності (ігри, народні танці, драматизації, різного роду розваги);

- проєктивні «екскурсійні» технології, що передбачають ознайомлення вихованців із навколишньою природою та суспільним життям;

- проєктивні «оповідальні» технології, при проведенні яких вихованці оформляють свої враження у вербальній, вокальній, образотворчій (малюнки), музичній формах;

- «конструктивні» технології, що орієнтовані на створення конкретного корисного продукту [32].

Засвоюючи матеріал з питання «Життєвий проєкт як спосіб свідомого і творчого здійснення власного життя особою, яка має особливі освітні потреби», треба зазначити, що не можна спроектувати все життя людини до кожної дрібниці окремо. Проте у загальних рисах це здійснювати необхідно. Існують певні завдання різних періодів життя людини. Сензитивним періодом проєктування виступає юнацький вік, який характеризується кризою ідентичності, кризою самовизначення. Плани у цей період є непостійними і можуть піддаватися корекції. Люди середнього віку прагнуть залишити щось важливе після себе. Для людей похилого віку найважливішим є усвідомлення гармонійності, результативності життя.

Надалі треба відзначити важливість технології супроводу життєвого проєкту дітей. Він є технологізованою системою заходів, що проводяться педагогами з метою допомоги дітям у питаннях планування свого життєвого шляху та створення умов реалізації запланованого.

Доцільно сформулювати завдання зазначеної технології, до яких належать формування у дітей загальних і спеціальних уявлень про життєвий проєкт та життєве проєктування, життєтворчість; становлення у

вихованця мотивації життєвого проєктування; оволодіння інструментарієм життєвого проєктування; надання консультативно-просвітницької допомоги у процесі розроблення вихованцем «першого варіанта» життєвого проєкту; створення умов для його озвитку та реалізації, розвиток системи життєтворчих компетенцій вихованця; підтримка самостійного досягнення дитиною перших життєвих результатів реалізації життєвого проєкту; сприяння у вирішенні засобами життєвого проєктування актуальних життєвих проблем тощо [31].

Майбутньому педагогові варто знати етапи формування життєвого проєкту, з-поміж яких варто виділити такі: життєвого задуму, життєвого програмування, життєвого планування, здійснення запланованого, аналітико-корекційний етап, що передбачає обмірковування досягнутого та внесення змін у попередньо заплановане. Описана технологія може здійснюватися в індивідуальній та груповій формах організації навчально-виховної роботи.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

- Схарактеризуйте сутність проєкту як технології корекційної освіти.
- Дайте характеристику змісту, завдання та етапам проєктної діяльності в рамках корекційної освіти.
 - Як ви розумієте суть педагогічного проєктування?
 - Сформулюйте завдання проєктування в сфері освіти.
 - Дайте визначення педагогічному проєкту.
 - На які етапи поділяється процес педагогічного проєктування?
 - Дайте характеристику передпроєктного етапу.
 - Сформулюйте основну мету передпроєктного етапу.
 - Дайте характеристику етапу реалізації проєкту.
 - Сформулюйте основну мету проведення етапу реалізації проєкту.
 - Дайте характеристику етапу корекції процесу проєктування та дій його учасників на основі зворотного зв'язку.
 - Сформулюйте основну мету етапу корекції процесу проєктування та дій його учасників на основі зворотного зв'язку.
 - Дайте характеристику етапу презентації остаточних результатів роботи та їх зовнішньої експертизи.
 - Сформулюйте основну мету етапу презентації остаточних результатів роботи та їх зовнішньої експертизи.
 - Дайте характеристику рефлексивному етапу педагогічного проєктування.
 - Сформулюйте основну мету рефлексивному етапу педагогічного проєктування.
 - Дайте характеристику післяпроєктного етапу.
 - Сформулюйте основну мету післяпроєктного етапу.

- Схарактеризуйте види проєктів, що використовуються для роботи з особами, які мають особливі освітні потреби.
- Які види проєктів за основним методом ви знаєте?
- Які види проєктів за включенням об'єктів і суб'єктів ви знаєте?
- Які види проєктів за характером участі дитини ви знаєте?
- Які види проєктів за включенням дитини до різного виду соціальних груп чи соціальних інститутів ви знаєте?
- Які види проєктів за кількістю учасників ви знаєте?
- Які види проєктів за тривалістю ви знаєте?
- Схарактеризуйте проєктивні «ігрові» технології.
- Дайте характеристику проєктивним «екскурсійним» технологіям,
- Схарактеризуйте проєктивні «оповідальні» технології.
- Дайте характеристику проєктивним «конструктивним» технологіям.
- Дайте характеристику життєвому проєкту як способу свідомого і творчого здійснення власного життя особою, яка має особливі освітні потреби.

АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У РОБОТІ З ДІТЬМИ, ЯКІ МАЮТЬ ОСОБЛИВІ ОСВІТНІ ПОТРЕБИ

Семінарське заняття 9 (4 год.)

ПЛАН

- Специфіка застосування у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби таких сучасних освітніх корекційних технологій, як музикотерапія, вокалотерапія, казкотерапія, сміхотерапія, хромотерапія, імаготерапія, лялькотерапія. Їх особливості та корекційний потенціал.

- Застосування у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби технік арт-терапії: кляксографії, пальчикового живопису, малювання м'яким папером, малювання на склі, ниткографії, технік малювання листям, паличками, камінцями, техніка відтиску ватою, техніка «відтиск пробками» малювання долонями.

ЛІТЕРАТУРА

[3, 33–56; 12, 62–70; 30; 31; 32]

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ

Спочатку треба дати визначення арт-терапії, яка є мистецтвом передачі почуттів, емоцій та інших проявів людського духу через створення і використання різних форм мистецтва. Арт-терапія – це ефективний засіб, використання якого на заняттях сприяє збереженню здоров'я дітей, позитивно впливає на їх фізичний, емоційний, інтелектуальний, соціальний, естетичний і духовний стан, а також впливає на розвиток здібностей, інтересів і потреб особистості, поєднує діагностичний і розвитковий напрями діяльності, спрямовані на гармонізацію внутрішнього світу дитини, та сприяє набуттю знань, умінь і навичок через творчість. Метою арт-терапії є формування стосунків взаємного прийняття та емпатії, забезпечення можливості вільного самовираження та самоусвідомлення, підвищення адаптаційного потенціалу, зняття напруги, створення позитивної емоційної атмосфери [32].

Засвоюючи матеріал з питання «Специфіка сприймання творів мистецтва у дітей з ООП», необхідно відзначити, що для розвитку талантів, здібностей, компетентностей та умінь дітей вихователю і асистенту вихователя необхідно бути обізнаним про вікові та індивідуальні психофізичні характеристики дітей та брати їх до уваги при організації роботи з ними.

Надалі варто докладно розглянути специфіку сприймання творів мистецтва дітьми з різними типами порушень. Зокрема, діти з порушеннями мовленнєвого розвитку, слуху, зору, інтелекту, опорно-

рухового апарату, з гіперактивністю та розладами аутистичного спектра мають певні труднощі в процесі навчання. У процесі роботи з дітьми з порушеннями мовленнєвого розвитку можуть використовуватися елементи музикотерапії з метою їх налаштування на спілкування. У нагоді може стати метод пасивного мовлення, що ґрунтується на слуханні музичних творів (дитячі пісні, українські народні пісні тощо) [3, 33–56].

Прогресивні зміни у процесі реабілітації дітей з порушенням слуху відбуваються шляхом впровадження у практику арт-терапевтичних технологій, у межах яких твори мистецтва сприяють відтворенню чи поліпшенню усного мовлення, уваги, пам'яті тощо. Корекційно-розвитковий напрям роботи з формування мовлення, розвитку сенсорного сприйняття, організації арт-терапевтичної діяльності проводиться з використанням існуючих сенсорів (дотик, зір, збережений слух).

Для дітей з порушеннями зору вихователь або асистент вихователя під час арт-терапевтичних хвилин може пропонувати роботу з рельєфним зображенням до теми заняття. Істотне значення для розвитку таких дітей має рельєфне малювання як засіб, що виконує роль компенсації не збережених рецепторів [31].

Сприймання творів мистецтва у дітей з пізнавальними проблемами особливе й залежить від наявності різноманітних патологій. Через порушення функціонування вищих психічних функцій ці діти характеризуються малорухомістю, схематичністю пізнання, уповільненим сприйманням, слабким усвідомлення зв'язку між словом і образом, деформаціями при осягненні змісту звуків, кольорів, рухів, міміки тощо. Систематичне позитивне спонукання до навчання за допомогою різних видів наочних засобів у процесі сприймання дітьми художніх і музичних творів на заняттях поліпшують не лише засвоєння теми заняття, а й розвивають художні та музичні здібності вихованців [32].

Арт-терапевтичні технології ефективні при роботі з дітьми з порушеннями м'язового тону, патологічними рефlekсами, порушенням рівноваги і координації, недорозвиненням дрібної моторики, несамостійністю, тривалим стресом, ослабленою увагою, емоційними розладами, інфантилізмом. Стає зрозуміло, що у цих дітей проблеми у розвитку психічних процесів, страждають когнітивна, емоційно-вольова та особистісна сфери. Істотним фактором ефективного розвитку зазначених дітей є організація для них виваженого вибіркового сприйняття змісту і форми художніх образів. Дітям необхідно створювати такі умови у процесі навчальної діяльності, які дали б їм можливість набувати знання і вміння, засновані на збережених функціях [32].

Арт-терапевтичні технології доцільні і для гіперактивних дітей. Їх використання, зокрема, елементів музикотерапії, допомагає цим дітям впоратися з надлишковою активністю.

Потім варто відзначити, що мистецтво благотворно впливає на пізнавальні процеси, розвиток почуттів, координацію рухів дітей із сенсорними порушеннями. Споглядання творів мистецтва супроводжується обміном думками, що розвиває комунікативні навички дітей. Звісно, що при налагодженні спілкування вихованців з сенсорними порушеннями з іншими особами доречною є їхня постійна підтримка з боку педагога. За допомогою окремих видів мистецтва дітям із зазначеними порушеннями можна не лише прищеплювати навички комунікативної взаємодії, а й стимулювати їхню діяльність, спрямовану на створення продуктів творчості [31].

Є сенс відзначити, що соціально-емоційний та інтелектуальний розвиток дітей з ООП може зумовлюватися багатьма факторами, до яких, зокрема, відноситься спадковість, порушення функціонування мозку в внутрішньоутробний період, родові ускладнення, хронічні і тривалі захворювання в ранньому дитинстві, незадовільні умови виховання тощо.

З-поміж функції арттерапевтичних технологій для дітей з ООП, можна виділити такі:

- виховну (використання арт-терапевтичних технологій сприяє налагодженню взаємодії з дітьми з ООП під час навчання, коректного спілкування, емпатійним взаєминам з однолітками і дорослими;
- корекційну (під час використання арттерапевтичних технологій підвищується самооцінка, зникають неадекватні форми поведінки, налагоджуються толерантні способи взаємодії дітей з ООП з іншими людьми);
- психотерапевтичну (за допомогою арт-терапевтичних технологій створюється позитивний мікроклімат для всіх учасників навчально-виховного процесу);
- діагностичну (ці технології допомагають краще дізнатися про інтереси та цінності дитини, виявити проблеми, що підлягають корекції;
- розвивальну (під час використання зазначених технологій відбувається психофізичний розвиток вихованців) [32].

Доречно відзначити групи технології з арт-терапії за ступенем активності дитини. Усі напрями (методи) можна умовно поділити на такі групи: пасивні, активні та інтегровані.

Надалі треба відзначити, що арт-терапія представлена різними видами технологій, до яких належать: технологія художньої творчості, танцювально-рухова технологія, драмотерапія, бібліотерапія, кінотерапія, лялькотерапія, пісочна терапія та ін. Найчастіше використовуються:

- технологія засобом образотворчого мистецтва, яка спрямована на розвиток пізнання, корекцію цього процесу та представлення пізнаного світу в образах;

- тістопластика, яка передбачає удосконалення психофізичного потенціалу дитини.

Надалі доцільно схарактеризувати окремі форми арт-терапії. Розрізняють такі форми музикотерапії: вокальну; інструментальну; мовленнєву; рухову та ін.

Доречно виділити складові музикотерапії, а саме: психологічну складову, музичну, біозвукову. Під впливом музики змінюється психологічний стан людини, з'являється дрімота, людина відпочиває. Музика сприяє відновленню пам'яті, асоціативними спогадам [31].

До технології з арт-терапії віднесена вокалотерапія, що становить лікування за допомогою голосу, передусім співу. Вокалотерапія є однією з ефективних технологій лікування, профілактики та реабілітації хвороб.

Студент має вміти схарактеризувати казкотерапію як ефективну технологію психокорекційної роботи з дітьми з ООП. Ця технологія дає позитивні результати з особами, що зазнають різні емоційні і поведінкові труднощі, складності в комунікативно-рефлексивних процесах, прийнятті своїх почуттів (сорому, провини, брехливості) [31].

При використанні готових казок (народних, авторських) проводиться бесіда з дитиною, в якій події казки пов'язуються з її особистим досвідом, проблемами. Можливим є складання вихователем спеціально-спрямованого сюжету казки, що торкається проблемної ситуації дитини. Казка за структурою і змістом має пов'язуватися з життям і складними ситуаціями, у яких дитина може опинитися.

Доцільно відзначити підходи до реалізації технології казкотерапії. Вони відрізняються один від одного ступенем індивідуалізації використовуваних психотерапевтичних казок та рівнем обов'язковості до виконання запропонованого педагогом. Директивна (спрямована) і недирективна (неспрямована) форми психокорекції відрізняються функцією і роллю вихователя в роботі з дітьми [32].

При директивному підході вихователь оголошує тему заняття і бере активну участь у казкотерапії, підбирає психотерапевтичні метафори відповідно до проблем дитини, спостерігає за її реакціями в процесі розповіді. На пропедевтичному етапі роботи проводиться попередня бесіда, під час якої з'ясовуються інтереси і захоплення дитини. Це допомагає надалі створити історію, зрозумілу для дитини, вжитися в казковий образ, співвіднести світ казки і проблеми дитини, побачити вихід з ситуації, що склалася [31].

Корекційний ефект при розробці казкової історії для конкретної дитини та її розповіданні досягається при дотриманні таких умов:

- сюжетна лінія відповідає інтересам, захопленням, інтелектуальному рівню дитини і включає в себе дійових осіб конфлікту, в метафоричній формі представляючи реальну ситуацію;

- сюжетна лінія починається із зав'язки (розповіді про життя і відносини казкового героя), підводить до кульмінації (кризової ситуації) і через опис випробувань підходить до розв'язки, у якій герой знаходить вихід;

- використання вихователем у казці імені дитини, інтонацій, пауз, елементів навіювання; невизначених, неконкретних слів і виразів («все», «кожен», «всі діти робили так»), що полегшують сприйняття сюжету, ідентифікацію з персонажами.

Недирективна форма казкотерапії передбачає активну участь дитини. У цьому випадку метою казкотерапії є надання дитині допомоги у виявленні та усвідомленні своїх проблем і шляхів їх вирішення; підтримка атмосфери емоційного сприйняття дитини, підкріплення всього позитивного. Заняття можуть бути груповими (трос – п'ятеро дітей). На них розповідатимуться цикли історій, пов'язаних героями та їх пригодами [30].

Важливо відзначити, що групова казкотерапія, як і індивідуальна, передбачає попередню психологічну діагностику. Зазначена діагностика допомагає виявити коло проблем у дітей групи і підібрати максимально ефективні для них казки і гри.

Варто відзначити, що казкотерапевтичний процес передбачає включення різних видів народних і авторських казок:

- дидактичних (про персоніфіковані абстрактні символи – букви, цифри, звуки тощо);
- психотерапевтичних (про події, які допомагають дитині побачити ситуацію з боку);
- психокорекційних (про поведінку дитини);
- медитаційних (спрямованих на усвідомлення дитиною себе як особистості, поліпшення взаємодії між батьками і дітьми, ставлення до навколишнього) [12, 62–70].

Згадані варіанти казок моделюються вихователем з урахуванням актуальної ситуації і подаються в різній інтерпретації: аналіз, твір, розповідь сюжету, його інсценування за допомогою лялькового персонажа, розігрування казки та ін. Вибір казок у корекційній роботі з дітьми з ООП визначається характером відхилення у розвитку, тому із описаних вище вихователь (асистент вихователя) вибирає казки з урахуванням можливостей дитини.

Необхідно звернутися і до такого різновиду арт-технології, як сміхотерапія, що застосовується як для лікування дітей, так і дорослих. Сміхотерапія – це форма лікування, яка базується на сміху як важливому елементі здоров'я. Сміхотерапія поліпшує фізичне і психічне самопочуття людини. Вона впливає на роботу організму, стимулює вироблення ендорфінів – гормонів щастя. Під час

сміхотерапії активізується кровообіг, поліпшується дихання, зміцнюється імунітет. Сміх сприяє вивільненню негативних емоцій і підвищенню настрою. Сміхотерапія також має позитивний вплив на наше мислення. Вона розширює наше сприйняття світу, розвиває творчість і фантазію.

Важливо знати, що існують тренінги із сміхотерапії, які допомагають людині відкрити нові горизонти у житті. Вони вчать дітей розуміти, як використовувати сміх для зміцнення здоров'я і поліпшення якості життя.

Студент має знати і такий різновид арт-технології, як хромотерапія (кольоротерапія), що ґрунтується на значенні впливу кольору на організм людини.

Доречно знати, що різні кольори здатні по-різному впливати на організм. Теплі кольори зазвичай використовуються для стимулюючого впливу, а холодні – для заспокійливого.

Надалі варто відзначити, що імаготерапія спирається на теоретичні положення про єдність особистості і образу. Відповідно до цих положень завданнями імаготерапії є:

- 1) удосконалення навичок спілкування;
- 2) виховання здатності адекватно реагувати на виникнення несприятливих ситуацій, виконувати роль, впливати на перебіг подій;
- 3) збереження психофізичного здоров'я дитини;
- 4) виховання почуттів та ін.

Доречно відзначити, що імаготерапія може проводитися в різних формах:

- індивідуальній (використання переказу прозового твору; перехід розповіді у задалегідь запланований вихователем діалог, який за своїм змістом може відображати і розвивати певну ситуацію);
- груповій (драматизація народної, авторської казки, у якій дитина виконує роль персонажа; театралізація спеціально складеної для дітей розповіді, інсценування фрагмента класичної або сучасної п'єси) [30].

Надалі варто схарактеризувати лялькотерапію, яка ґрунтується на ідентифікації дітей з образами улюблених героїв (казки, мультфільму, іграшки тощо).

Потім треба назвати переваги використання елементів арт-терапевтичних технологій у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Такими є: 1) доступність технології для всіх дітей; 2) ці технології переважно є засобом вербального і невербального спілкування; 3) викликають позитивні емоції, допомагають подолати апатію і безініціативність, сформувати активну життєву позицію; 4) при використанні елементів арт-терапевтичних технологій під час роботи з дітьми з ООП змінюються стереотипи їхньої поведінки, активізуються компенсаторні можливості, що сприяє їхній інтеграції в суспільство [32].

Надалі необхідно схарактеризувати ігрову технологію. Ігри з використанням елементів арт-терапевтичних технологій мають бути цікавими, спрямованими на досягнення профілактичного та навчального ефекту.

Звісно, навчання у формі гри має бути цікавим, не розважальним.

Варто знати, що структура арт-терапевтичного заняття складається з таких етапів: налаштування на роботу («розігрів»); активізації органів чуття; індивідуальної творчої роботи; вербалізації; рефлексивного аналізу.

Доречно відзначити існування різних форм організації занять з арт-терапії. Практика сучасної арт-терапії реалізується в індивідуальній і груповій формах. Під час корекційно-виховної роботи часто використовується групова форма, що допомагає спільно вирішувати загальні проблеми; спостерігати за результатами своїх дій та їхнім впливом на інших та ін.[31].

Студент має вміти впроваджувати у педагогічну практику технологію кляксографії, яка передбачає використання крапельок фарби, відомих як «ляпки», «клякси». Зусилля із роздування фарби сприяють активній роботі легенів. У процесі малювання у дітей будуть виходити дуже несподівані зображення, до яких можна домалювати деталі. Під час використання цієї технології розвиваються окомір і координація рук, формуються старанність, уважність, акуратність, відпрацьовуються навички роботи з фарбами, діти вчаться передавати силуєти людей, рослин і тварин.

Майбутньому педагогу варто знати особливості впровадження пальчикового малювання, яке стимулює розвиток творчих здібностей дітей, розвиває їхню тактильну чутливість. Під час малювання дитина занурює пальчики у фарбу, малює ними на папері, однак не просто малює, а вчиться контролювати себе і своє тіло. З допомогою пальчикових фарб вона виражає свої емоції. Це розвиває фантазію та творчі здібності. Малювання, а в особливості пальчикове, розвиває вправність пальчиків і всієї кисті руки малюка [31].

Необхідно опанувати технологію малювання жмаканим папером. Беремо декілька шматочків паперу або газети, які зминаємо у грудочки. Ці грудочки занурюються у гуаш і ними робляться відбитки на папері у тому місці, де будуть пуп'янки квітів. Розміщуючи квіти, дитина ознайомлюється із побудовою композиції. Коли кількість і колір квітів визначена, робота завершується шляхом домальовування пензликом необхідних штрихів – стебла та листочків.

Майбутньому педагогу варто оволодіти технологією малювання на склі, яке навчає дітей бачити світ з різних боків, сприяє налагоджуванню контактів між ними на основі співробітництва. Працювати з дітьми можна індивідуально та в групі.

Доцільно знати, як використовувати технологію ниткографія, що передбачає створення контурних зображень за допомогою шнурка або нитки. Ця технологія сприяє розвитку пам'яті, старанності, увазі.

Також треба оволодіти технологію «малювання листям», що вимагає етапу попередньої підготовки, під час якого відбувається збір листя.. На цьому етапі є можливість розвивати у дітей спостережливості та любов до природи. Картину, намальовану осіннім листям, можна створити кількома способами: малюванням листям (вибираються листочки, які з одного боку покриваються фарбою; далі притискаються до аркуша паперу); малювання навколо листя (листочки розкладаються на папері та закріплюються скетчем; далі за допомогою широкого пензлика чи губки покриваються фарбою вільні від листочків ділянки паперу).

Варто оволодіти також технологією малювання ватними паличками, що є спрощеним способом роботи у стилістичному напрямі в образотворчому мистецтві, де всі мазки виконуються крапками чи прямокутниками [32].

Доречно також відзначити ефективність малювання долоньками, яке сприяє розвитку дрібних м'язів рук, удосконалює координацію пальців, сенсорне сприймання.

Важливо підкреслити значення арт-терапевтичних технологій на розвиток дітей з ОПП у контексті інклюзивної освіти. Використання зазначених технологій дає можливість здійснювати ефективний вплив на розвиток почуттів, пізнавальних процесів, формування комунікативних навичок.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

- Дайте визначення арт-терапії.
- З якою метою використовується арт-терапія у педагогіці?
- Що потрібно брати до уваги педагогам, які застосовують арт-терапевтичні технології у роботі з дітьми з ООП?
- Схарактеризуйте специфіку сприймання творів мистецтва дітьми з різними типами порушень.
- Що потрібно враховувати при впровадженні арт-терапевтичних технологій у роботі з дітьми, які мають порушення мовлення?
- Що потрібно враховувати при впровадженні арт-терапевтичних технологій у роботі з дітьми, які мають порушення слуху?
- Що потрібно враховувати при впровадженні арт-терапевтичних технологій у роботі з дітьми, які мають порушення функціонування вищих психічних функцій?
- Що потрібно враховувати при впровадженні арт-терапевтичних технологій у роботі з дітьми, які мають порушення функціонування вищих психічних функцій?

- Що потрібно враховувати при впровадженні арт-терапевтичних технологій у роботі з гіперактивними дітьми?
- Які фактори можуть впливати на соціально-емоційний та інтелектуальний розвиток дітей з ООП?
- Які функції виконують арт-терапевтичні технології у роботі з дітьми з ООП?
- Схарактеризуйте виховну функцію, яку виконують арт-терапевтичні технології у роботі з дітьми з ООП.
- Дайте характеристику корекційній функції, яку виконують арт-терапевтичні технології у роботі з дітьми з ООП.
- Схарактеризуйте діагностичну функцію, яку виконують арт-терапевтичні технології у роботі з дітьми з ООП.
- Дайте характеристику розвивальній функції, яку виконують арт-терапевтичні технології у роботі з дітьми з ООП.
- Які групи технологій з арт-терапії за ступенем активності дитини ви знаєте?
- Схарактеризуйте зміст пасивних за ступенем активності дитини арт-терапевтичних технологій.
- Дайте характеристику змісту активних за ступенем активності дитини арт-терапевтичних технологій.
- Схарактеризуйте зміст інтегрованих за ступенем активності дитини арт-терапевтичних технологій.
- Схарактеризуйте специфіку застосування інноваційних технологій у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби
- Схарактеризуйте технологія засобом образотворчого мистецтва.
- З якою метою може використовуватися технологія засобом образотворчого мистецтва?
- Дайте характеристику тістоластиці.
- З якою метою використовується технологія тістотерапія?
- Дайте характеристику технології музикотерапія.
- З якою метою використовується музикотерапія?
- Які форми музикотерапії ви знаєте?
- Дайте характеристику вокалотерапії.
- З якою метою використовується вокалотерапія.
- Дайте характеристику технології казко терапія.
- З якою метою використовується казкотерапія?
- Схарактеризуйте підходи до реалізації технології казко терапія.
- Дайте характеристику директивному підходу до реалізації технології казко терапія..
- Схарактеризуйте недирективний підхід до реалізації технології казко терапія.
- Чим відрізняються директивний підхід до реалізації технології казко терапія від не директивного?

- Схарактеризуйте технологію сміхотерапія.
- З якою метою використовується сміхотерапія.
- Дайте характеристику технології хромотерапія.
- З якою метою використовується хромотерапія?
- Схарактеризуйте технологію імаго терапія.
- З якою метою використовується імаго терапія?
- Дайте характеристику технології лялькотерапія.
- З якою метою використовується лялькотерапія?
- Схарактеризуйте особливості застосування інноваційних технологій у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби та їх корекційний потенціал.
 - Як застосовується в роботі з особами, які мають особливі освітні потреби технологія арт-терапія?
 - Що ви знаєте про застосування у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби, технології кляксографія?
 - Як застосовується в роботі з особами, які мають особливі освітні потреби технологія пальчикового живопису?
 - Що ви знаєте про застосування у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби, технології малювання м'ятим папером,
 - Як застосовується в роботі з особами, які мають особливі освітні потреби технологія малювання на склі?
 - Що ви знаєте про застосування у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби, технології ниткографія?
 - Як застосовується в роботі з особами, які мають особливі освітні потреби технологія малювання листям?
 - Що ви знаєте про застосування у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби, технології малювання паличками?
 - Як застосовується в роботі з особами, які мають особливі освітні потреби технологія малювання камінцями?
 - Що ви знаєте про застосування у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби, технології відтиску ватою?
 - Що ви знаєте про застосування у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби, технології малювання долонями?

ПОРТФОЛІО У СИСТЕМІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Семінарське заняття 10 (2 год.)

ПЛАН

• Портфоліо як інноваційна форма оцінювання та накопичення інформації. Візуалізація портфоліо як необхідний його елемент. Типи портфоліо: портфоліо документів; портфоліо досягнень (демонстраційний); рефлексивне портфоліо. Класифікація портфоліо: портфоліо розвитку, портфоліо підготовленості, показове портфоліо. Розділи портфоліо.

• Портфоліо педагога вихователя інклюзивної групи. Специфіка застосування у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби технології, портфоліо. Її особливості та корекційний потенціал.

ЛІТЕРАТУРА

[28; 29; 30; 31; 32]

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ

Передусім варто дати визначення технології портфоліо, яка є інноваційною формою, що, на відміну від традиційних методів оцінювання педагога, ґрунтується на об'єктивній інформації про процес і результати навчальної діяльності дитини. Крім того, цей різновид технології сприяє формуванню навичок самооцінювання. Термін *портфоліо* у перекладі з французької мови означає блок естампів, фотознімків, а з англійської – портфель, папка. Ця технологія є способом фіксування та оцінювання досягнень кожної дитини протягом певного періоду навчання. Завданнями зазначеної технології є допомогти фіксувати накопичений досвід для педагога; демонструвати власні педагогічні досягнення; сприяти формуванню навичок самооцінювання для дітей; дає можливість презентувати досягнення за різними напрямками діяльності для дітей і педагогів [32].

Варто відзначити функції портфоліо: діагностичну, що дає можливість занотувати зміни за певний період часу; змістовну – демонструвати обсяг виконуваних робіт; розвиткову – сприяє організації безперервного процесу освіти та самоосвіти; мотиваційну – окреслює аргументацію діяльності; рейтингову – дає змогу визначати зміст та обсяг індивідуальних досягнень.

Зазначена технологія є необхідним елементом візуалізації виконаної педагогом роботи у паперовій та електронній формах. Здійснюється візуалізація як певний технологічний процес, що спеціально спланований та організований у формі індивідуальної добірки матеріалів і документів для демонстрації зусиль, динаміки і

досягнень вихованців у різних сферах. Унаочнення позитивних змін у навчанні за результатами навчальної діяльності є важливою метою технології портфоліо.

Студент має знати класифікації портфоліо за різними критеріями.

За суб'єктом виховного процесу виділяють портфоліо дитини і педагога: портфоліо розвитку дитини; портфоліо педагога.

Залежно від мети, за якою вони створюються, портфоліо вихователя можуть бути таких типів:

- портфоліо досягнень, які спрямовані на підвищення значущості діяльності вихователів, відображення їхніх успіхів (це можуть бути сертифікати, дипломи, грамоти, свідоцтва, інформація про перемоги в конкурсах тощо);

- портфоліо, що дають можливість простежити позитивні зміни особистісного розвитку вихователя, кількісно та якісно проаналізувати рівень ефективності діяльності вихователів за певний період (до змісту портфоліо можуть входити дисертації, відеозаписи);

- проблемно-тематичні портфоліо, які використовуються при написанні статей, тез, наукових робіт, доповідей на конференціях, містять узагальнену інформацію про результати діяльності вихователів з певної проблематики тощо;

- методичні портфоліо, які містять зібраний або створений вихователем методичний матеріал, який демонструє його кваліфікацію;

- презентаційні портфоліо, до складу яких входить добірка інформації про основні досягнення вихователя, його педагогічний, професійний досвід та науково-методичні вподобання;

- комплексне портфоліо, яке об'єднує вищезгадані портфоліо або декілька з них [32].

За характеристикою особистості розрізняють такі портфоліо педагога:

особистісне портфоліо можна назвати професійним портретом працівника (портфоліо професійної підготовки). Портрет відображає основне в особистості працівника. Бажано створювати його у вигляді резюме. Акцент варто зробити на досвіді роботи: самоосвіті, використанні у своїй практиці сучасних інформаційних технологій, проєктній діяльності;

- тематичне портфоліо відображає зміст роботи, якщо педагог постійно і цілеспрямовано займається певною темою. Тематичне портфоліо може включати: план (структуру, схему) заняття, заходу, проєкту; пояснювальну записку з інформацією заходу, презентації матеріалу тощо; обґрунтування теми, підходу до вивчення теми, окреслення результатів, які очікуються; програму роботи вихователя;

роботи дітей (анкети, твори, презентації, малюнки); самоаналіз проведеної роботи; підбиття підсумків.

За характером змісту документів розрізняють такі портфоліо:

- портфоліо робіт (конкурсні роботи, проекти розвитку ЗДО, тексти доповідей на методичних засіданнях, семінарах, сценарії різноманітних масових заходів, відеоролики, фотоальбоми різних заходів, опубліковані праці, авторські освітні програми);

- портфоліо відгуків – це описи, у яких міститься інформація про ставлення педагога до різних видів діяльності. В портфоліо дається письмовий аналіз ставлення педагога до своєї діяльності та її результатів (рецензії, відгуки, резюме тощо) Включає відгуки про проведені заходи колег, методистів, адміністрації закладу;

- портфоліо документів (дипломи, грамоти, посвідчення, свідоцтва, довідки).

Залежно від залучення та мети учасників освітнього процесу зазвичай виділяють такі основні типи портфоліо (кожен з них має переваги та недоліки):

- робочі (загальні) портфоліо: у їх створенні беруть участь усі: вихователі, здобувачі освіти та їхні батьки; для них відбираються поточні і підсумкові роботи. Сильною стороною цього типу портфоліо є те, що воно презентує щоденний розвиток дитини. Слабка сторона – включає різноманітні зразки робіт, що може створити ситуацію, коли вихователь суб'єктивно може впливати на їх вибір та зміст;

- демонстраційні портфоліо (дитячі портфоліо), які містять лише кращі роботи, відібрані самими дітьми. Забезпечує сильний стимул для діяльності дітей та їхнього бажання продемонструвати свої роботи іншим людям. Слабкою стороною цього типу портфоліо є те, що в вихованців, адже часто вони не схильні показувати невдалі роботи або виконані раніше (в минулі роки) і за якістю гірші за сучасні;

- педагогічні портфоліо, які містять підсумкові роботи на вибір вихователя. Цей вид фіксує не лише оцінки за роботи вихованців, а й артефакти їхньої діяльності, що демонструють її динаміку.

У закладах англomовних країн використовуються такі типи портфоліо:

- розвивальні портфоліо, які містять вибрані навчальні роботи та оцінювання вихованцями своїх досягнень. Ці матеріали допомагають вихователям здійснювати спостереження за успішністю дітей та її динамікою протягом року. Вихователі використовують відібрані матеріали для оцінювання різних видів діяльності дітей та обговоренні позитивних змін у навчанні дітей на батьківських зборах;

- портфоліо для планування навчально-виховного процесу.

Вихователі можуть використовувати вміст папок з портфоліо для отримання додаткової інформації про вихованців. Це дає можливість ознайомитися з можливостями дітей та рівнем їхніх різнобічних здібностей з метою планування їх навчання протягом року;

- портфоліо готовності. Цей різновид технології може використовуватися як засіб визначення готовності вихованців до випуску або вступу до закладу освіти іншого рівня або профілю. До складу цього портфоліо входять матеріали, що свідчать про сформовані компетенції дітей у різних сферах;

- демонстраційні портфоліо, які включають найкращі роботи вихованців, зібрані за період навчання, які демонструють їхні навички та здібності. Наприклад, роботи дітей з використанням мистецьких технік, результати наукових експериментів, музичних досягнень тощо.

За видом оформлення можна виділити такі види портфоліо вихователя:

- паперове портфоліо, тобто, папка-накопичувач, в яку вміщаються матеріали на паперових носіях (роздруківки, ксерокопії, рукописні матеріали та ін.);

- портфоліо-презентація, що створюється для презентацій (наприклад, у програмі PowerPoint) та містить, як правило, коротку текстову інформацію, ілюстративний матеріал і посилання на вкладені документи;

- електронне портфоліо – це набір документів, набраних на комп'ютері (текстові файли, таблиці, діаграми, фотографії, скановані документи та ін.);

- вебпортфоліо, що є електронним портфоліо, яке розміщене в мережі Інтернет на педагогічних сайтах або власному сайті [29].

Основним варто вважати електронний вид портфоліо, оскільки сформувавши його, можна підготувати інші різновиди.

Майбутній педагог має засвоїти, що підбір розділів портфоліо може бути довільним. Проте кожен треба оформляти на комп'ютері або в рукописному вигляді та вкладати в окрему папку, в якій міститимуться текстові файли та електронні копії документів. У рамках портфоліо можна виділити такі розділи:

- загальні відомості про власника портфоліо;
- дані про підвищення кваліфікації та відомості про атестацію;
- відомості про нагороди;
- результати педагогічної діяльності;
- результати науково методичної діяльності.

Надалі необхідно схарактеризувати кожний розділ більш докладно.

Загальні відомості (прізвище, ім'я по батькові, рік народження, стаж, відомості про освіту).

Дані про підвищення кваліфікації та відомості про атестацію (вказати назву курсів, дату і місце проходження, кількість годин, дату проходження останньої атестації та терміни проходження майбутньої).

Відомості про нагороди (відображено інформацію про нагороди, почесні звання, грамоти й подяки за педагогічну діяльність, за участь у конкурсах, семінарах, конференціях.

Результати педагогічної діяльності (наявність у вихованців інтересу до пізнання; наявність у вихованців знань, умінь і навичок; прояв ініціативи в самостійному використанні засвоєного у різноманітних видах діяльності; наявність у вихованців творчих здібностей; формування у них особистісних якостей (вольових, мотиваційних, морально емоційних та ін.) [28].

Результати науково-методичної діяльності. У цьому розділі збираються методичні матеріали, що свідчать про професіоналізм педагога: інформація про програму, список навчально-методичного забезпечення, інформація про використання сучасних технологій, форм і методів навчання, список Інтернет ресурсів та ін. [Там само].

Потім доречно розглянути методику формування структури портфоліо та специфіку його оформлення. Доцільно відзначити, що обов'язково складається перелік матеріалів та документів, які представлені у вигляді фотографій, паперовому або електронному варіантах. Можна представити оригінали, але краще – копії.

Важливо відзначити, що стандартів оформлення портфоліо не існує. Головне – логічна послідовність. Декілька рекомендацій: можна оформити портфоліо як папку з файлами, кожен з яких обов'язково має окрему назву; кожний матеріал, документ доречно представити як окремий файл; кожен компонент портфоліо бажано датувати, щоб згодом можна було б відстежити зміни у межах певної діяльності; в друкованому варіанті обов'язково варто робити посилання на джерела.

Важливо наголосити, що сьогодні технологія портфоліо належить до поширених в освітньому середовищі, особливо часто нею послуговуються педагоги, що працюють з дітьми з особливими освітніми потребами. Сутність портфоліо педагога (вихователя інклюзивної групи) у тому, щоб показати все, на що здібний вихованець. Портфоліо передбачає спрямованість вчителів (вихователів) на виявлення індивідуальних досягнень дітей, накопичення інформації про їхню активну участь у різноманітних видах діяльності, унаочнення індивідуальних результатів розвитку кожного вихованця, інтеграцію їх кількісного та якісного оцінювання з метою посилення ролі самооцінки.

Використання технології портфоліо в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами допомагає педагогу розкрити їхні індивідуальні

можливості; стежити за динамікою їх навчальних досягнень; визначити продуктивність і актуальність окремих програм з формування психофізичного потенціалу дітей; стежити за розвитком соціалізації та формуванням вихованця; здійснювати зворотний зв'язок між дітьми, батьками, педагогами [30].

Доцільно пам'ятати, що технологія портфоліо фокусується не лише на процесі оцінювання, а й на самооцінці. В закладі інклюзивної освіти доцільно використовувати портфоліо, яке вихованець складатиме самостійно. Це дасть змогу педагогу розв'язати низку важливих корекційних завдань.

Є сенс при оформленні портфоліо дотримуватися таких вимог; процесуальність цього виду технології (портфоліо використовується для простежування поточного та кінцевого оцінювання результатів діяльності дітей); візуалізація (портфоліо оформляється у вигляді спеціальної папки чи картотеки для унаочнення роботи).

Студент має знати про специфіку оформлення портфоліо асистента вихователя інклюзивних груп, яке може містити такі розділи: титульна сторінка, візитки, документи, інформація про підвищення кваліфікації, участь у конференціях та конкурсах, впровадження сучасних освітніх технологій, досягнення вихованців на паперових та електронних носіях, їхні біографії, відгуки про педагогічну діяльність, додаткові матеріали, список опублікованих праць. Цей різновид технології створено з метою фіксування накопиченої інформації за певний період перебування дитини в ЗДО, визначення її можливостей, внесення за необхідності змін в індивідуальну програму розвитку. Портфоліо – це опис особистих досягнень дитини, своєрідний маршрут розвитку дитини. Варіантів портфоліо чимало. Вміст розділів формується не одразу, до них поступово включається інформація про досягнення вихованців.

На завершення засвоєння матеріалу з теми треба відзначити специфіку застосування портфоліо у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби. Цей різновид технології дає можливість здійснювати оцінні судження про результати діяльності дітей зазначеної технології. Портфоліо вихованців допомагає планувати роботу з ними, створювати для них ефективне інклюзивне розвивальне середовище, розв'язувати завдання, пов'язані з переведенням дітей на навчання в початкову школу чи спеціальний заклад.

ПИТАННЯ ДО САМОКОНТРОЛЮ

- Дайте визначення портфоліо як необхідного елемента інноваційного навчання.
- Які класифікації портфоліо ви знаєте?
- Які портфоліо за суб'єктом виховного процесу ви знаєте?

• Які портфоліо залежно від мети, за якою вони створюються, можна виділити?

- Схарактеризуйте технологію портфоліо документів.
- Дайте характеристику технології портфоліо досягнень.
- Схарактеризуйте технологію рефлексивне портфоліо.
- Схарактеризуйте проблемно-тематичні портфоліо.
- З якою метою створюються методичні портфоліо?
- Схарактеризуйте презентаційні пор фоліо.
- З якою метою створюється комплексне портфоліо?
- Дайте характеристику особистісному портфоліо.
- Яке портфоліо називається тематичним?
- Дайте характеристику робочим портфоліо.
- Схарактеризуйте розвивальні портфоліо.
- Які види портфоліо за оформленням ви знаєте?
- Дайте характеристику вебпортфоліо.
- Дайте характеристику технології портфоліо розвитку.
- Схарактеризуйте технологію портфоліо підготовленості.
- Дайте характеристику технології показове портфоліо.
- Які розділи є в структурі портфоліо?
- Як заповнюється портфоліо?
- Дайте характеристику технології портфоліо педагога інклюзивної групи.

• У чому полягає специфіка застосування технології портфоліо у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби?

• Схарактеризуйте особливості застосування технології портфоліо та відзначте її корекційний потенціал.

ЗАВДАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Особи з порушеннями психофізичного розвитку в умовах інклюзивної освіти

Завдання 1. Дайте визначення понять.

- Дитина з особливими освітніми потребами – це...
- Корекційна педагогіка – це...
- Інклюзивна освіта – це...

Завдання 2. Продовжте речення.

- Сурдопедагогіка вивчає...
- Тифлопедагогіка вивчає...
- Логопедія вивчає ...
- Ортопедагогіка вивчає...

Завдання 3. Виберіть правильну відповідь. У яких закладах освіти можуть навчатися діти з особливими освітніми потребами?

- Лише у закладах дошкільної і загальної середньої освіти;
- лише у закладах загальної середньої освіти;
- лише у закладах початкової освіти;
- в усіх закладах освіти.

Завдання 4. Продовжте відповідь. Які ще існують форми інтеграції?

Повна інтеграція, комбінована інтеграція...

Завдання 5. Підкресліть зайве. Які галузі корекційної педагогіки ви знаєте?

Олігофренопедагогіка, сурдопедагогіка, етнопедагогіка, тифлопедагогіка, логопедія, ортопедагогіка.

Завдання 6. Дайте визначення понять.

- Часткова інтеграція – це...
- Тимчасова інтеграція – це...
- Повна інтеграція – це...

Завдання 7. Знайдіть помилкове визначення.

• Об'єктом корекційної педагогіки є освіта осіб з особливими освітніми потребами, а суб'єктом є особа зазначеної категорії.

• Предметом корекційної педагогіки є теорія і практика освіти осіб з психофізичними порушеннями.

• Корекційна педагогіка – це дисципліна про педагогічну теорію, яка вивчає особливості отримання освіти особами старшого віку.

Завдання 8. Підкресліть зайве.

Адаптація, корекція, абілітація, компенсація, реабілітація, регенерація.

Завдання 9. Продовжте речення.

• У Законі України «Про освіту» (Про внесення змін до законодавчих актів України від 6 липня 2010 року № 2442-УІ) зазначено, що діти з особливими освітніми потребами...

• У Концепції розвитку інклюзивної освіти (затверджена Наказом МОН України від 01.10.2010 року № 912) зазначено, що інклюзивна освіта...

Завдання 10. Виберіть правильну відповідь. У якому із документів йдеться про те, що заклади загальної освіти можуть організовувати спеціальні та інклюзивні класи для навчання дітей з ООП?

- Закон України «Про освіту» від 6 липня 2010 року № 2442-УІ).
- Конвенція про права дитини – 1989 р.

Завдання 11. Підкресліть зайве. У яких документах не йдеться про права дитини?

- Декларація прав дитини – 1959 р.
- Конвенція про права дитини – 1989 р.
- Закон України Про військовий обов'язок і військову службу – 1992 р.

Завдання 12. Знайдіть помилкову відповідь, у яких документах не йдеться про особливості оцінювання навчальних досягнень вихованців з ОПП?

• Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 13.04.2011 №329.

- Конвенція про права дитини – 1989 р.

Завдання 13. Підкресліть зайве. У якому документі не йдеться про організацію інклюзивної освіти?

- Всесвітня декларація «Освіта для всіх» – 1990 р.
- Стандартні правила ООН щодо забезпечення рівних можливостей для інвалідів – 1993 р.
- Закон «Про фізичну культуру і спорт» - 1994 р.

Тема 2. Комплексна диференційна діагностика відхилень у психофізичному розвитку

Завдання 1. Дайте визначення понять.

Єдина комплексна програма для дітей з психофізичними змінами розвитку є програма – це...

Психолого-педагогічний моніторинг розвитку дітей – це...

Завдання 2. Продовжте речення.

До змістовних критеріїв необхідності проведення комплексної діагностики відносяться відсутність патології розвитку, несприятливої соціально-педагогічної ситуації розвитку, невідповідність віковим вимогам...

Завдання 4. Продовжте відповідь. Які етапи, крім зазначених, можна виділити під час комплексної діагностики?

На першому етапі комплексної діагностики обстежуються всі діти з метою виявлення осіб групи ризику. На другому етапі групи дітей, які є соціально та педагогічно занедбаніми, обстежуються психологами та продовжується більш поглиблене педагогічне вивчення дітей...

Завдання 5. Підкресліть зайве. Які типи комплексної діагностики ви знаєте?

Клінічні, вимірювальні, антропометричні, екологічно орієнтовані, психометричні, психолого-педагогічні.

Завдання 6. Дайте визначення понять.

Вроджені (первинні) порушення – це ...

Набуті (вторинні) порушення – це...

Завдання 7. Продовжте відповідь. Які групи дітей з порушеннями психофізичного розвитку, крім зазначених, ви знаєте?

- діти з порушенням слуху;
- діти з порушеннями інтелекту;
- діти з порушенням зору;
- діти з мовленнєвими порушеннями...

Завдання 8. Продовжте речення. Якими факторами, крім названих, спричинені вроджені порушення?

Вроджені (первинні) порушення спричинені шкідливим впливом на плід генетичних факторів, інтоксикацій...

Завдання 9. Продовжте речення. Які соціально-психологічні фактори можуть спричинити появу порушень у дітей?

До соціально-психологічних факторів, які можуть спричинити появу порушень у дітей, відносять важкі переживання дитини через несприятливі ситуації вдома або в школі, постійні стреси, хронічні фізичні або тілесні дефекти; несприятливі соціальні та побутові умови; дефіцит вербального спілкування; психологічна травма...

Завдання 10. Продовжте речення. Якими факторами, крім названих, спричинені набуті порушення?

Набуті (вторинні) порушення зумовлені тяжкими пологами, пологовою асфіксією, інфекційними захворюваннями...

Завдання 11. Обґрунтуйте необхідність проведення ранньої комплексної діагностики порушень у дітей з ООП.

Завдання 12. Підкресліть зайве. За якими принципами здійснюється психолого-педагогічний моніторинг розвитку дітей з особливими освітніми потребами?

Системність, організованість, змагальної взаємодії, оперативність, прозорість, відкритість процедур моніторингу, безпека персональних даних, об'єктивність отримання та аналізу інформації.

Завдання 13. Продовжте речення. Які етапи виділяють під час психолого-педагогічного моніторингу розвитку дітей з особливими освітніми потребами?

Моніторинг я процес ділиться на такі етапи: планування та підготовка до проведення моніторингу; підготовка анкет...

Завдання 14. Обґрунтуйте необхідність проведення психолого-педагогічного моніторингу розвитку дітей з ОПП.

Тема 3. Види порушень психофізичного розвитку, їх причини та способи корекції

Завдання 1. Дайте визначення понять.

Аномалія у психічному розвитку дитини – це...

Корекцією порушень психофізичного розвитку – це...

Завдання 2. Продовжте речення.

Розрізняють такі види норми у психічному розвитку дитини* статистична, функціональна...

Завдання 3. Продовжте речення. Є наступні критерії виділення аномалій:

- врахування вікових особливостей і статевої приналежності;
- врахування тривалості збереження розладу;
- врахування життєвих обставин
- врахування важкості і частоти симптомів ...

Завдання 4. Наведіть приклади негативного впливу на розвиток аномалій у дітей з ООП тривалості збереження розладу, несприятливих життєвих обставини, важкості симптомів.

Завдання 5. Продовжте речення. *За локалізацією порушення* в певній системі організму існують такі типи порушень:

- тілесні (соматичні) порушення (опорно-руховий апарат, хронічні захворювання);
- сенсорні порушення (слух, зір)...

Завдання 6. Доповніть відповідь. Які групи дітей з порушеннями ви знаєте?

- Група дітей з порушеннями аналізаторів – слуху і зору.
- Група дітей з розумовою відсталістю та із затримкою психічного розвитку.
- Група дітей з важкими порушеннями мови (логопати):
- Група дітей з порушеннями опорно-рухової системи.
- Група дітей з комбінованими порушеннями...

Завдання 7. Знайдіть і підкресліть помилки у визначеннях.

Загальні закономірності психічному розвитку виявляються у дітей з різними розумовими і фізичними порушеннями. До таких закономірностей відносять наступне: труднощі взаємодії з навколишнім світом; більш повільний, ніж в нормі, темп розвитку всіх психічних процесів; уповільнені і обмежені за обсягом прийоми, переробка, зберігання і використання інформації, недоліки словесного опосередкування, дефекти моторики, низька працездатність.

Специфічні закономірності характерні для всіх типів порушеного психічного розвитку. До таких закономірностей відносяться несприятливе соціально-економічне становище в країні, культ насильства у суспільстві, недостатній рівень правового захисту.

Завдання 8. Обґрунтуйте необхідність врахування загальних і специфічних закономірностей у роботі з дітьми з ООП.

Тема 4. Специфіка роботи педагога в інклюзивній групі ЗДО

Завдання 1. Дайте визначення принципів побудови програм роботи щодо консультування дітей з особливими потребами.

Принцип гуманізму в педагогіці передбачає...

Принцип реалістичності реалізується...

Принцип варіативності передбачає...

Принцип системності полягає в тому, що...

Принцип психологічної комфортності передбачає...

Завдання 2. Продовжте перелік принципів організації роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Принцип індивідуалізації, принцип диференціації, принцип єдності сенсорного, мовленнєвого, лінгвістичного, комунікативного розвитку, принцип підтримки самостійної активності дитини, принцип міждисциплінарного підходу ...

Завдання 3. Обґрунтуйте необхідність врахування комплексу принципів організації роботи з дітьми з ООП.

Завдання 4. Дайте визначення понять.

Психолого-педагогічний супровід – це...

Команда психолого-педагогічного супроводу – це ...

Завдання 5. Доповніть алгоритм дій з метою виявлення дітей з ООП у закладі.

Педагог повідомляє про наявність проблеми дитини медичну сестру, лікаря; практичного психолога...

Завдання 6. Продовжте перелік. Які види роботи з сім'ями дітей з особливими освітніми потребами ви знаєте?

Бесіди (колективні та індивідуальні), консультації (колективні, індивідуальні, за заявкою, тематичні, оперативні), батьківські збори...

Завдання 7. Продовжте перелік основних форм роботи взаємодії з батьками дітей /законними представниками дітей з ООП ви знаєте?

Індивідуальна, колективна робота ...

Завдання 8. Доповніть відповіді. Які види роботи представлені в індивідуальній та колективній формах?

До індивідуальної роботи відносяться анкетування, відвідування вдома, консультації, бесіди...

До колективних форм роботи з батьками відносяться батьківські лекторії, практикуми, тренінги ...

Тема 5. Освітнє середовище інклюзивного закладу дошкільної освіти

Завдання 1. Дайте визначення понять.

Інклюзивне освітнє середовище – це...

Розвивальний потенціал освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти – це...

Природовідповідний потенціал освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти – це...

Завдання 2. Продовжте перелік чинників організації інклюзивного освітнього середовища.

Матеріальна база, ігрове обладнання, іграшки...

Завдання 3. Продовжте речення. Схарактеризуйте компоненти організації інклюзивного освітнього середовища.

Комунікативно-організаційний компонент включає...

Предметно-просторовий компонент співвідноситься з...

Змістовно-методичний компонент співвідноситься з...

Завдання 4. Продовжте перелік вимог до освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.

Дієвість, здатність сприяти збереженню здоров'я дітей, здатність активізувати діяльність дітей, здатність забезпечувати гармонійний розвиток особистості дитини, безбар'єрність ...

Завдання 5. Як ви розумієте вимоги до освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.

Здатність сприяти збереженню здоров'я дітей слід розуміти, як...

Здатність активізувати діяльність дітей означає...

Здатність забезпечувати гармонійний розвиток особистості дитини передбачає ...

Безбар'єрність освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти слід розуміти, як...

Завдання 6. Продовжте речення.

Принцип індивідуального підходу передбачає...

Принцип командного підходу обумовлений тим, що...

Принцип варіативного розвиваючого середовища передбачає...

Принцип родинно-орієнтованого супроводу означає ...

Принцип демократизації навчання та виховання слід розуміти, як ...

Принципи гуманізації навчання та виховання передбачає наступне ...

Завдання 7 Продовжте речення і конкретизуйте зміст критеріїв розвивального освітнього середовища.

Критерій 1. У закладі дошкільної освіти мають створюватися умови для організації освітнього процесу ...

Критерій 2. Заклад дошкільної освіти має взаємодіяти із батьками дітей із ООП ...

Критерій 3. Освітнє середовище закладу дошкільної освіти має спрямовуватися на ...

Завдання 8. Обґрунтуйте необхідність врахування всіх зазначених у завданні 7 критеріїв при організації розвивального середовища.

Завдання 9. Продовжте перелік ознак розвивального потенціалу освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.

Суб'єктність, діалогічність, гуманітарна відповідність, полісуб'єктність ...

Завдання 10. Дайте визначення ознакам розвивального потенціалу освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.

Суб'єктність – це...

Діалогічність – це...

Гуманітарна відповідність – це...

Полісуб'єктність – це...

Тема 6. Загальна характеристика сучасних освітніх корекційних технологій

Завдання 1. Дайте визначення понять.

Корекційна освітня технологія – це ...

Естетотерапія – це ...

Зоотерапія – це ...
 Ароматерапія – це ...
 Дендротерапія – це ...
 Бібліотерапія – це ...
 Ігротерапія – це ...
 Музикотерапія – це ...
 Казкотерапія – це ...
 Лялькотерапія – це ...
 Фототерапія – це ...
 Мнемотехніка – це ...
 Портфоліо – це ...

Завдання 2. Продовжте речення.

До технологій у сфері освіти відносяться технологія ознайомлення з книжкою, технологія формування елементарних математичних і природничих уявлень ...

До методик за основними напрямками корекції та розвитку належать методики сенсорного розвитку, методики сенсорно-моторної корекції розвитку, методики самообслуговування ...

До методик за видами діяльності методики позанавчальної пізнавальної діяльності, методики художньої діяльності, методики ціннісно-орієнтованої діяльності ...

Завдання 3. Продовжте перелік інноваційних корекційних освітніх технологій роботи з особами, які мають порушення психофізичного розвитку.

Ігротерапія, бібліотерапія, психомоторна гімнастика, музикотерапія, лікувальна гімнастика, ароматерапія, дитяча казкотерапія, лялькотерапія, фототерапія, методика Марії Монтессорі, комп'ютерні технології ...

Завдання 4. Продовжте речення.

Інтерактивні методики передбачають ...
 Ігрова терапія – це ...
 Психофізична гімнастика як форма терапії є ...
 Музикотерапія передбачає ...
 Лікувальна гімнастика спрямована на ...
 Казкотерапія має на меті ...
 Лялькотерапія передбачає ...
 Фототерапія використовується з метою ...
 Методика Марії Монтессорі заснована на ...

Завдання 5. Продовжте перелік корекційних технологій.

Оздоровчі технології, технології розумового розвитку, технології корекції та оптимізації навчальної діяльності, технології корекції порушень поведінки, технології оптимізації комунікативних навичок, технології оптимізації рухової активності та ігрові корекційні технології...

Завдання 6. Продовжте речення. Схарактеризуйте технології.

Технології індивідуально-орієнтованого навчання передбачають ...
 Арт-терапевтичні технології – це ...
 Кінезіотерапевтичні технології мають на меті ...

Пісочна терапія – це ...

Вальдорфські технології використовуються з метою ...

Завдання 7. Продовжте характеристику індивідуально-орієнтованих освітніх технологій.

Діалогічність, формування у дітей раціональних способів поведінки, стимулювання самооцінки у дітей ...

Тема 7. Технологія особистісно-орієнтованого навчання осіб, які мають особливі освітні потреби

Завдання 1. Підкресліть помилкове. Схарактеризуйте особистісно-орієнтоване навчання осіб, які мають особливі освітні потреби.

Спрямованість на виявлення індивідуальних аспектів розвитку, розкриття неповторності особистості дитини, авторитарність позиції вихователя, орієнтованість на співробітництво.

Завдання 2. Продовжте перелік умов реалізації особистісно-орієнтованого підходу.

Позитивний мікроклімат у колективі, ступінь взаєморозуміння та підтримки, орієнтація на індивідуальні способи навчання та виховання, ступінь врахування інтересів та здібностей дітей, способи й стиль взаємодії вихователя з дітьми ...

Завдання 3. Продовжте речення. Схарактеризуйте напрями реалізації принципу індивідуального підходу.

Психологічний напрям реалізації принципу індивідуального підходу передбачає ...

Дидактичний напрям реалізації принципу індивідуального підходу припускає ...

Завдання 4. Дайте визначення понять.

Принцип індивідуального підходу передбачає ...

Індивідуальна програма розвитку – це ...

Кооперативне навчання – це ...

Технологія диференціації – це ...

Технологія «Створення ситуації успіху» – це ...

Завдання 5. Продовжте речення.

Особистісно-орієнтований підхід передбачає реалізацію таких завдань: адаптація матеріально-технічних умов закладу до особливих потреб дітей з порушеннями; диференціація навчально-виховного процесу ...

Завдання 6. Продовжте перелік моделей особистісно-орієнтованої педагогіки.

Соціально-педагогічна, предметно-дидактична ...

Завдання 7. Продовжте речення. Схарактеризуйте моделі особистісно-орієнтованої педагогіки.

Соціально-педагогічна модель виховує ...

Предметно-дидактична модель особистісно орієнтованої педагогіки пов'язана з ...

Технологія предметної диференціації будується на ...

Завдання 8. Підкресліть помилкове у переліку вимог до особистісно орієнтованих технологій корекційного спрямування.

Опора на суб'єктивний досвід дитини, узгодження суб'єктного підходу до здобуття вихованцями знань з науковим підходом; спрямованість вихованця на самоосвіту та саморозвиток; ставлення до вихованця як об'єкта, можливість вихованцю обирати зміст навчального матеріалу, способи його засвоєння.

Завдання 9. Продовжте перелік методів, які можуть використовуватися у роботі з дітьми з ООП.

Пальчикові ігри, спостереження за явищами природи, робота з предметами, розгляд картинок ...

Тема 8. Проектна діяльність як технологія корекційної освіти

Завдання 1. Продовжте речення.

Суть педагогічного проектування полягає у ...

Об'єктами педагогічного проектування є ...

Проектування у діяльності педагога-дефектолога передбачає ...

Завданнями проектування в сфері освіти є ...

Завдання 2. Продовжте речення. Схарактеризуйте етапи педагогічного проектування.

Передпроектний етап передбачає ...

На етапі реалізації проекту відбувається ...

Рефлексивний етап – це ...

Післяпроектний етап передбачає ...

Завдання 3. Конкретизуйте класифікації різновидів педагогічного проектування.

Різновиди педагогічного проектування за домінуючим методом ...

Різновиди педагогічного проектування за включенням суб'єктів і об'єктів у процес ...

Різновиди педагогічного проектування за характером участі дитини у проекті ...

Різновиди педагогічного проектування за характером контактів ...

Різновиди педагогічного проектування за кількістю учасників ...

Різновиди педагогічного проектування ...

Завдання 4. Продовжте речення. Схарактеризуйте проєктивні технології.

Проективні «ігрові» технології, участь у груповій діяльності – це ...

Проективні «екскурсійні» технології спрямовані на ...

Проективні «оповідальні» технології передбачають ...

Проективні «конструктивні» технології орієнтовані на...

Завдання 5. Продовжте речення.

Технологія «Життєвий проєкт як спосіб свідомого і творчого здійснення власного життя особою, яка має особливі освітні потреби», використовується з метою ...

Життєвий проєкт як прогностичний образ майбутнього включає в себе такі компоненти ...

Завдання 6. Продовжте речення.

Технологія супроводу життєвого проєкту дітей з особливими освітніми потребами спрямована на ...

Мета технології супроводу життєвого проєкту дітей з ООП – це ...

Завданнями технології супроводу життєвого проєкту дітей з ООП є ...

Завдання 7. Обґрунтуйте необхідність використання технології супроводу життєвого проєкту у роботі з дітьми з ООП.

Тема 9. Арт-терапевтичні технології у роботі з дітьми, які мають особливі освітні потреби

Завдання 1. Дайте визначення понять.

Арт-терапія – це ...

Музикотерапія – це ...

Вокалотерапія – це ...

Кляксографія – це ...

Казкотерапія – це ...

Сміхотерапія – це ...

Хромотерапія – це ...

Завдання 2. Продовжте речення.

Завданнями арт-терапії є ...

Складовими музикотерапії є ...

Завдання 3. Встановіть відповідність між назвами функцій використання арттерапевтичних методів та визначеннями їх змісту.

Назва функції	Зміст функції
I. Виховна функція передбачає використання арттерапевтичних методів для організації ...	1) взаємодії між дітьми з ООП та вихователями під час навчання, сприяє коректному спілкуванню, співпереживанню, толерантним взаєминам з однолітками і дорослими.
II. Корекційна функція припускає використання арттерапевтичних методів для...	2) виявлення проблем, що підлягають корекції.
III. Психотерапевтична функція використання арттерапевтичних методів орієнтована на ...	3) активізацію захисних механізмів психіки людини, у результаті чого знижується тривожність і частково знімається напруження під час стресу. створюється атмосфера емоційної комфортності, доброзичливості, емпатійного спілкування.
IV. Діагностична функція використання арттерапевтичних методів спрямована на ...	4) підвищення самооцінки, повного або часткового усунення неадекватних форм поведінки.
V. Розвивальна функція передбачає використання арттерапевтичних методів з метою ...	5) створення умов, при яких кожна дитина розвивається гармонійно та різнобічно, вчиться самостійно справлятися з труднощами.

Завдання 4. Продовжте перелік арт-терапевтичних технологій.

Танцювально-рухова технологія, бібліотерапія, казкотерапія, драмотерапія, кінотерапія, лялькотерапія, пісочна терапія ...

Завдання 5. Продовжте речення. Відзначте мету використання арт-терапевтичних технологій.

Пальчиковий театр і різні форми роботи з папером мають на меті ...

Робота з тістом передбачає ...

Участь у виставах за допомогою ляльок спрямоване на ...

Завдання 6. Дайте визначення технологіям за ступенем участі в них дітей.

Пасивні (рецептивні) технології з арт-терапії передбачають ...

Активні арт-терапевтичні технології спонукають до ...

Інтегровані технології з арт-терапії – це ...

Завдання 7. Схарактеризуйте складові впливу музикотерапії.

Психологічний вплив досягається ...

Музичний вплив реалізується шляхом ...

Біозвуковий вплив передбачає ...

Завдання 8. Продовжте речення. Дайте характеристику підходам до реалізації казко терапії.

При директивному підході до реалізації казкотерапії вихователь пропонує ...

Недирективний підхід до реалізації казкотерапії ґрунтується на ...

Завдання 9. Схарактеризуйте форми організації імаготерапії.

Індивідуальна форма імаготерапії реалізується шляхом ...

Групова форма імаготерапії передбачає ...

Завдання 10. Продовжте перелік переваг використання арт-терапевтичних технологій.

Здатність кожної дитини (незалежно від свого віку) брати участь в арт-терапевтичній діяльності; арт-технології є засобом невербального спілкування, потужним засобом при налагодженні контактів ...

Завдання 11. Схарактеризуйте етапи арт-терапевтичного заняття складається з таких етапів:

Етап 1. Налаштування на роботу передбачає ...

Етап 2. Активізація різних чуттєвих сфер припускає ...

Етап 3. Індивідуальна творча робота.

Етап 4. Вербалізація результатів. Робота з вербалізації результатів спрямована на ...

Етап 5. Рефлексія. На цьому етапі аналізуються ...

Завдання 12. Дайте характеристику арт-технологіям з використанням різних технік.

Технологія з використанням пальчикового малювання – це ...

Технологія малювання жмаканим папером – це ...

Технологія малювання на склі – це ...

Технологія з використанням ниткографії – це ...

Технологія «малювання листям» – це ...

Технологія «малювання ватними паличками» – це ...

Технологія «малювання долоньками» – це ...

Тема 10. Портфоліо у системі інклюзивної освіти

Завдання 1. Дайте визначення понять.

Технологія портфоліо – це ...

Портфоліо досягнень – це ...

Рефлексивне портфоліо – це ...

Портфоліо розвитку – це ...

Портфоліо підготовленості – це ...

Показове портфоліо – це ...

Завдання 2. Продовжте перелік функцій портфоліо.

Діагностична функція, змістовна функція, розвиваюча функція ...

Завдання 3. Як ви розумієте технологію портфоліо як необхідний елементом візуалізації виконаної педагогом роботи.

Здійснюється візуалізація виконаної педагогом роботи при використанні технології портфоліо шляхом ...

Завдання 4. Які види портфоліо ви знаєте за наступними критеріями?

За суб'єктом виховного процесу виділяють ...

Залежно від мети портфоліо вихователя можуть бути таких типів ...

За характеристикою особистості розрізняють такі портфоліо ...

За характером змісту документів розрізняють наступні портфоліо ...

Залежно від залученості та мети учасників освітнього процесу виділяють такі типи портфоліо ...

За способом оформлення можна виділити такі види портфоліо ...

Завдання 5. Продовжте перелік розділів. Які розділи можуть входити до структури портфоліо педагога?

Загальні відомості, результати педагогічної діяльності, результати науково-методичної діяльності ...

Завдання 6. Схарактеризуйте зміст розділів, які можуть входити до структури портфоліо педагога.

До розділу про загальні відомості входить наступне ...

Розділ про результати педагогічної діяльності може містити ...

У розділі про результати науково-методичної діяльності можна помістити ...

ПРИКЛАДИ ЗАВДАНЬ ДЛЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ З КУРСУ «РОБОТА З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ»

Варіант 1

- Дитина з особливими освітніми потребами та форми її освіти.
- Специфіка застосування у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби, технології портфоліо. Її особливості та корекційний потенціал.
- Застосування у роботі з особами з ОПП технік арт-терапії: малювання долонями.

Варіант 2

- Об'єкт, суб'єкт, предмет, мета і завдання корекційної педагогіки.
- Портфоліо педагога вихователя інклюзивної групи.
- Застосування у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби, технік арт-терапії: техніка «відтиск пробками», техніка відтиску ватою.

Варіант 3

- Галузі корекційної педагогіки, їх характеристика.
- Портфоліо підготовленості, його характеристика.
- Методики з діагностики порушень у дітей з ООП та особливості проведення діагностики під час воєнного стану

Варіант 4

- Основні поняття курсу «Робота з дітьми з особливим освітніми потребами».
- Портфоліо розвитку, його характеристика.
- Застосування у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби, технік арт-терапії: камінцями, паличками.

Варіант 5

- Функції працівника дошкільного закладу у роботі з дітьми з ОПП.
- Класифікація портфоліо, його характеристика.
- Застосування у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби, технік арт-терапії: лялькотерапії.

Варіант 6

- Напрями реалізації програми
- соціальної підтримки дітей з особливими освітніми потребами.
- Рефлексивне портфоліо, його характеристика.
- Застосування у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби, технік арт-терапії: техник малювання листям, імаготерапії.

Варіант 7

- Специфіка та особливості законодавчо-правового підґрунтя роботи з дітьми з особливими потребами.
- Демонстраційне портфоліо, його характеристика.
- Застосування у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби, технік арт-терапії: ниткографії, хромотерапії.

Варіант 8

- Характеристика основних документів, що регламентують функціонування інклюзивної освіти.
- Портфоліо досягнень, його характеристика.
- Застосування у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби, технік арт-терапії: малювання на склі, сміхотерапії.

Варіант 9

- Організація та функціонування інклюзивних закладів.
- Портфоліо документів, його характеристика.
- Застосування у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби, технік арт-терапії: малювання м'яким папером, казкотерапії.

Варіант 10

- Програма індивідуального розвитку дитини з ООП.
- Типи портфоліо.
- Застосування у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби, технік арт-терапії: пальчикового живопису, вокалотерапії.

Варіант 11

- Специфіка роботи дошкільного працівника з дітьми з ОПП.
- Візуалізація портфоліо як необхідний його елемент.
- Застосування у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби, технік арт-терапії: кляксографії, музикотерапії.

Варіант 12

- Портфоліо як інноваційна форма оцінювання та накопичення інформації. Розділи портфоліо.
- Зміст та завдання діагностики відхилень у психофізичному розвитку (характеристика, предмет, мета, завдання, змістові критерії, етапи проведення).
- Специфіка застосування у роботі з особами з ОПП, сучасних освітніх корекційних технологій. Їх особливості та корекційний потенціал.

Варіант 13

- Види знань, умінь і якостей, якими мають володіти педагоги для успішної роботи в інклюзивному середовищі ЗДО.
- Норми і аномалії у психофізичному розвитку особистості.
- Інноваційні корекційні освітні технології. Петтерапія.

Варіант 14

- Принципи побудови програм роботи щодо консультування дітей з ОПП.
- Основні причини порушень психофізичного розвитку.
- Проектна технологія у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби.

Варіант 15

- Взаємодія сім'ї, ЗДО, школи, громадських організацій та санаторно-медичних закладів щодо супроводу дітей з особливими потребами.

- Корекція порушень психофізичного розвитку.
- Арт-терапевтичні технології як інноваційні корекційні освітні технології.

Варіант 16

- Загальні та специфічні закономірності розвитку, навчання і виховання аномальних дітей.
- Вивчення дитини з ООП.
- Розробка спеціальної освітньої програми для особи, яка має особливі освітні потреби.

Варіант 17

- Специфіка організації взаємодії з батьками, форми та методи спільної роботи.
- Принципи побудови освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.
- Основні завдання педагогів, що працюють у групі з інклюзивною формою освіти

Варіант 18

- Загальна характеристика та вимоги до освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.
- Принцип індивідуального підходу як домінанта роботи з особами, які мають особливі освітні потреби.
- Структура дефекту, його первинні та вторинні ознаки.

Варіант 19

- Особистісно орієнтоване навчання осіб, які мають особливі освітні потреби як пріоритетна концепція корекційної педагогіки.
- Категорії порушень психофізичного розвитку у дітей. Комплексні порушення декількох функцій.
- Критерії середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.

Варіант 20

- Інноваційні корекційні освітні технології. Сендплей.
- Категорії порушень психофізичного розвитку у дітей. Емоційно-вольові розлади.
- Розвивальний потенціал освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.

Варіант 21

- Вимоги до особистісно-орієнтованих корекційних технологій.
- Категорії порушень психофізичного розвитку у дітей. Порушення опорно-рухового апарату.
- Природовідповідний потенціал освітнього середовища інклюзивного ЗДО.

Варіант 22

- Сутність проекту як технології корекційної освіти.
- Категорії порушень психофізичного розвитку у дітей. Затримка психічного розвитку.
- Освітні корекційні технології види та їх класифікації.

Варіант 23

- Категорії порушень психофізичного розвитку у дітей.
- Форми роботи з батьками.
- Інноваційні корекційні освітні технології та інші освітні моделі роботи з особами, які мають порушення психофізичного розвитку.

Варіант 24

- Категорії порушень психофізичного розвитку у дітей. Важкі мовленнєві порушення.
- Практичні аспекти використання конкретних інноваційних корекційних технологій у процесі розвитку, освіти, соціалізації та виховання осіб з порушеннями психофізичного розвитку.
- Консультація сім'ї, яка виховує дитину-інваліда

Варіант 25

- Категорії порушень психофізичного розвитку у дітей. Виразні порушення зору.
- Технологія особистісно орієнтованого навчання.
- Моделі особистісно орієнтованої педагогіки

Варіант 26

- Класифікація порушень психофізичного розвитку.
- Психолого-педагогічний моніторинг розвитку дитини.
- Інноваційні корекційні освітні технології. Технології кінезіотерапії.

Варіант 27

- Причини порушень психофізичного розвитку дитини.
- Життєвий проєкт як спосіб свідомого і творчого здійснення власного життя особою, з ОПП.
- Технологія «Створення ситуації успіху».

Варіант 28

- Види проєктів, що використовуються для роботи з особами з ОПП.
- Класифікація дітей із порушеннями психофізичного розвитку.
- Технології кооперації та диференціації.

Варіант 29

- Зміст, завдання та етапи проєктної діяльності в рамках корекційної освіти.
- Методи особистісно орієнтованого навчання.
- Інноваційні корекційні освітні технології. Портфоліо.

Варіант 30

- Пріоритетні завдання інклюзивної освіти у сучасних умовах.
- Категорії порушень психофізичного розвитку у дітей. Виразні та сталі порушення слухової функції.
- Технології кооперації та диференціації.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «РОБОТА З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ»

Індивідуальне завдання спрямоване на систематизацію, узагальнення та закріплення знань з дисципліни та містить елементи пошукової роботи.

Орієнтовні теми індивідуальних завдань

- Технології роботи вихователя з батьками дітей з ООП.
- Консультативна робота з батьками дітей з ООП.
- Організація роботи з дітьми з особливими освітніми потребами у групах з інклюзивною формою навчання.
- Корекційна робота з дітьми, які мають сенсорні порушення.
- Корекційна робота з дітьми, які мають порушення діяльності головного мозку.
- Корекційна робота з дітьми із затримкою психічного розвитку.
- Корекційна робота з дітьми із порушеннями емоційно-вольової сфери.
- Діагностика відхилень у психофізичному розвитку вихованців ЗДО.
- Особливості проведення діагностики відхилень у психофізичному розвитку у дітей під час воєнного стану в Україні.
- Напрями реалізації програми соціальної підтримки дітей з ООП у сучасній Україні.
- Специфіка та особливості законодавчо-правового підґрунтя роботи з дітьми з ООП в Україні.
- Організація та функціонування закладів інклюзивної освіти в Україні.
- Специфіка роботи вихователя дошкільної освіти з дітьми, які мають порушення психофізичного розвитку.
- Робота з дітьми з порушення опорно-рухового апарату у ЗДО.
- Організація розвивального середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.
- Інноваційні корекційні освітні технології у роботі з особами, які мають порушення психофізичного розвитку, у закладах дошкільної освіти.
- Організація психолого-педагогічному моніторингу розвитку дитини у період воєнного стану.
- Форми взаємодії педагога з батьками дітей з ООП.
- Технологія особистісно орієнтованого навчання.
- Технологія кооперації та диференціації.
- Технологія «створення ситуації успіху»
- Проктна технологія в рамках корекційної освіти.
- Творча технологія у роботі з дітьми, які мають ОПП.
- Ігрова технологія у роботі з дітьми з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку.
- Дослідницькі технології у роботі з дітьми, які мають ОПП.
- Культурологічні технології у роботі з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку.

- Технології з екології у роботі педагога з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку.
- Технології милосердя у роботі з дітьми, які мають особливі освітні потреби
 - Самоосвіта дітей, які мають особливі освітні потреби
 - Самовиховання дітей, які мають особливі освітні потреби
 - Соціальні технології у роботі з дітьми, які мають особливі освітні потреби.
 - Музикотерапія як технологія роботи у рамках інклюзивної освіти.
 - Вокалотерапія як технології роботи у рамках інклюзивної освіти.
 - Казкотерапія як технологія роботи у рамках інклюзивної освіти.
 - Сміхотерапія як технологія роботи у рамках інклюзивної освіти.
 - Технологія фітотерапії у роботі з дітьми, які мають особливі освітні потреби.
 - Анімаційна терапія у діяльності педагога з дітьми, які мають порушення психофізичного розвитку. у закладах дошкільної освіти.
 - Технологія драмотерапії у роботі педагога з дітьми, які мають особливі освітні потреби, у закладах дошкільної освіти.
 - Технологія глинотерапії у роботі вихователя з дітьми, які мають особливі освітні потреби, у закладах дошкільної освіти.
 - Екотерапія як технологія у діяльності педагога з дітьми з ООП.
 - Лялькотерапія як технологія у діяльності педагога з дітьми з ООП.
 - Технологія імаготерапії у роботі вихователя з дітьми з ООП у закладах дошкільної освіти.
 - Технологія ізотерапії у роботі педагога з дітьми з ООП.
 - Маско терапія як технологія у діяльності педагога з дітьми з ООП у закладах дошкільної освіти.
 - Фототерапії у роботі з дітьми з ООП в закладах дошкільної освіти.
 - Технологія колажування у роботі з дітьми, які мають особливі освітні потреби.

ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Дитина з особливими освітніми потребами та форми її освіти.
2. Об'єкт, суб'єкт, предмет, мета і завдання корекційної педагогіки.
3. Галузі корекційної педагогіки, їх характеристика.
4. Основні поняття курсу «Робота з дітьми з особливим освітніми потребами».
5. Функції працівника дошкільного закладу у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.
6. Напрями реалізації програми соціальної підтримки дітей з особливими освітніми потребами.
7. Специфіка та особливості законодавчо-правового підґрунтя роботи з дітьми з особливими потребами.
8. Характеристика основних документів, що регламентують функціонування інклюзивної освіти.
9. Організація та функціонування інклюзивних закладів.
10. Програма індивідуального розвитку дитини з ООП.
11. Специфіка роботи дошкільного працівника з дітьми з особливими потребами.
12. Консультація сім'ї, яка виховує дитину-інваліда.
13. Зміст та завдання діагностики відхилень у психофізичному розвитку (характеристика, предмет, мета, завдання, змістові критерії, етапи проведення, методики з діагностики та особливості проведення діагностики під час воєнного стану).
14. Класифікація порушень.
15. Причини порушень психофізичного розвитку дитини.
16. Психолого-педагогічний моніторинг розвитку дитини.
17. Пріоритетні завдання інклюзивної освіти у сучасних умовах.
18. Форми роботи з батьками.
19. Норми і аномалії у психофізичному розвитку особистості.
20. Основні причини порушень психофізичного розвитку.
21. Класифікація дітей із порушеннями психофізичного розвитку.
22. Категорії порушень психофізичного розвитку у дітей. Виразні та сталі порушення слухової функції.
23. Категорії порушень психофізичного розвитку у дітей. Виразні порушення зору.
24. Категорії порушень психофізичного розвитку у дітей. Важкі мовленнєві порушення.
25. Категорії порушень психофізичного розвитку у дітей. Стійкі порушення інтелектуального розвитку на основі органічного ураження центральної нервової системи.
26. Категорії порушень психофізичного розвитку у дітей. Затримка психічного розвитку.
27. Категорії порушень психофізичного розвитку у дітей. Порушення опорно-рухового апарату.

28. Категорії порушень психофізичного розвитку у дітей. Емоційно-вольові розлади.
29. Категорії порушень психофізичного розвитку у дітей. Комплексні порушення декількох функцій.
30. Структура дефекту, його первинні та вторинні ознаки.
31. Загальні та специфічні закономірності розвитку, навчання і виховання аномальних дітей.
32. Корекція порушень психофізичного розвитку.
33. Види знань, умінь і якостей, якими мають володіти педагоги для успішної роботи в інклюзивному середовищі ЗДО.
34. Принципи побудови програм роботи щодо консультування дітей з особливими потребами
35. Взаємодія сім'ї, ЗДО, школи, громадських організацій та санаторно-медичних закладів щодо супроводу дітей з особливими потребами.
36. Вивчення дитини з ООП.
37. Специфіка організації взаємодії з батьками, форми та методи спільної роботи.
38. Основні завдання педагогів, що працюють у групі з інклюзивною формою освіти
39. Загальна характеристика та вимоги до освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.
40. Принципи побудови освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.
41. Критерії середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.
42. Розвивальний потенціал освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.
43. Природовідповідний потенціал освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти
44. Освітні корекційні технології види та їх класифікації.
45. Інноваційні корекційні освітні технології та інші освітні моделі роботи з особами, які мають порушення психофізичного розвитку.
46. Практичні аспекти використання конкретних інноваційних корекційних технологій у процесі розвитку, освіти, соціалізації та виховання осіб з порушеннями психофізичного розвитку.
47. Технологія особистісно орієнтованого навчання.
48. Технології кооперації та диференціації.
49. Проектна технологія у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби.
50. Арт-терапевтичні технології як інноваційні корекційні освітні технології.
51. Інноваційні корекційні освітні технології. Технології кінезіотерапії.
52. Інноваційні корекційні освітні технології. Сендплей.
53. Інноваційні корекційні освітні технології. Петтерапія.

54. Інноваційні корекційні освітні технології. Портфоліо.
55. Особистісно орієнтоване навчання осіб, які мають особливі освітні потреби як пріоритетна концепція корекційної педагогіки.
56. Принцип індивідуального підходу як домінанта роботи з особами, які мають особливі освітні потреби.
57. Розробка спеціальної освітньої програми для особи зОПІ.
58. Моделі особистісно орієнтованої педагогіки.
59. Вимоги до особистісно орієнтованих корекційних технологій.
60. Методи особистісно орієнтованого навчання.
61. Технології кооперації та диференціації.
62. Технологія «Створення ситуації успіху».
63. Сутність проєкту як технології корекційної освіти.
64. Зміст, завдання та етапи проєктної діяльності в рамках корекційної освіти.
65. Види проєктів, що використовуються для роботи з особами, які мають особливі освітні потреби.
66. Життєвий проєкт як спосіб свідомого і творчого здійснення власного життя особою, яка має особливі освітні потреби
67. Специфіка застосування у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби сучасних освітніх корекційних технологій. Їх особливості та корекційний потенціал.
68. Застосування у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби технік арт-терапії: кляксографії, музикотерапії.
69. Застосування у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби технік арт-терапії: пальчикового живопису, вокалотерапії.
70. Застосування у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби технік арт-терапії: малювання м'ятим папером, казкотерапії.
71. Застосування у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби технік арт-терапії: малювання на склі, сміхотерапії.
72. Застосування у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби технік арт-терапії: ниткографії, хромотерапії.
73. Застосування у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби технік арт-терапії: технік малювання листям, імаготерапії.
74. Застосування у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби технік арт-терапії: паличками, лялькотерапії.
75. Застосування у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби технік арт-терапії: камінцями.
76. Застосування у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби технік арт-терапії: техніка відтиску ватою.
77. Застосування у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби технік арт-терапії: техніка «відтиск пробками».
78. Застосування у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби технік арт-терапії: малювання долонями.
79. Портфоліо як інноваційна форма оцінювання та накопичення інформації.

80. Візуалізація портфоліо як необхідний його елемент.
81. Типи портфоліо.
82. Портфоліо документів, його характеристика.
83. Портфоліо досягнень, його характеристика.
84. Демонстраційне портфоліо, його характеристика.
85. Рефлексивне портфоліо, його характеристика.
86. Класифікація портфоліо, його характеристика.
87. Портфоліо розвитку, його характеристика.
88. Портфоліо підготовленості, його характеристика.
89. Розділи портфоліо.
90. Портфоліо педагога. Специфіка його застосування у роботі з особами, які мають особливі освітні потреби. Особливості оформлення технології портфоліо та її корекційний потенціал.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Гаяш О.В. Корекційно-розвивальна робота з дітьми з особливостями психофізичного розвитку : науково-методичний посібник для вчителів інклюзивного навчання, асистентів учителів, які працюють з дітьми з психофізичними порушеннями в умовах загальноосвітніх навчальних закладів, соціальних педагогів, батьків. Ужгород : Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2015. 120 с.
2. Дегтяренко Т. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами : навч. посібник для студ. Суми : Університет. 2008. 304 с.
3. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання : наук.-метод.посіб. Київ : «АТО-ПОЛ»-Київ, 2011. 274 с.
4. Кириленко В.Г. Основи корекційної педагогіки в кредитно-модульній системі навчання : навч. посіб. Київ : Освіта України, 2010. 286 с.
5. Кисла О.Ф. Корекційна педагогіка: навч. посібник. Київ : Кондор, 2015. 320 с.
6. Колупаєва А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання : наук.-метод. посібник. Київ: Науковий Світ, 2010. 196 с.
7. Корекційна педагогіка : навчальний посібник / укладачі: Марія Олійник, Сергій Мединський, Андрій Окопний, Людмила Тимчук. Чернівці, 2021. 180 с
8. Липа В.А. Основи корекційної педагогіки : навч. посіб. Слов'янськ, 2000. 203 с.
9. Матвєєва М.П. Корекційна робота в системі освіти дітей з вадами розумового розвитку : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний університет, 2005. 164 с.
10. Миронова С.П., Гаврилов О.В., Матвєєва М.П. Основи корекційної педагогіки : навч. посіб. / за заг. ред. С.П. Миронової. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. 264 с.
11. Навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами : сучасні підходи : навч.-метод. посібник / В. Войтко. Кропивницький : КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», 2016. 84 с. URL: <https://www.slideshare.net/School-10/ss-77142840>
12. Нагорна О.Б. Особливості корекційно-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами : навчально-методичний посібник. Рівне, 2016. 141 с.
13. Пантюк Т., Невмержицька О., Пантюк М. Основи корекційної педагогіки : навч.-метод. посіб. 2-ге вид., допов. і переробл. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2009. 324с.

Допоміжна література

14. Вихователю інклюзивної групи / Ольшевська Ж., Мягких Н. Київ : Шкільний світ, 2018. 144 с.
15. Гаврилов О.В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі : навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. 308 с.
16. Інклюзивна освіта: теорія та практика : навчально-методичний посібник / колектив авторів ; за заг. ред. С.П. Миронової. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2014. 184 с.
17. Корекційна психопедагогіка (Олігофренопедагогіка) : навчально-методичний посібник / укл. О.В. Гаяш. Ужгород : ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2021. 255 с.
18. Миронова С.П. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. 312 с.
19. Миронова С.П. Педагогіка інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. 164 с.
20. Основи інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник / за заг. ред. А.А.Колупаєвої. Київ : А.С.К., 2012. 308 с.
21. Пантюк Т., Невмержицька О., Пантюк М. Особливості розвитку, навчання та виховання дітей при сенсорних порушеннях. Дрогобич : РВВ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2015. 90 с.
22. Пантюк Т., Невмержицька О., Пантюк М., Перхун Л., Яценко К. Особи з вадами психофізичного розвитку та їх комплексна диференційна діагностика : навчально-методичний посібник. Дрогобич : РВВ ДДПУ імені Івана Франка, 2013. 130 с.
23. Савченко О.О., Кукуруза Г.В., Шваль Ю.М., Луценко Т.М., Крижанівський В.Є. Як організувати інноваційні соціальні послуги для дітей з особливими потребами: моделі та документи: рання інтеграція та інклюзивне навчання. Київ : ЛДЛ, 2007. 256 с.
24. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка. Київ : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2007. 238 с.
25. Федоренко С.В. Тифлодидактика: навчальний посібник для студентів ВНЗ. Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. 144 с.
26. Шеремет М.К. Логопедія : підручник. Київ : Слово, 2010. 672 с.
27. Шульженко Д.І. Корекційний розвиток аутичної дитини: (книга для батьків та педагогів). Київ : Д.М.Кейдун, 2011. 344 с.

Інтернет-ресурси

28. Гафенко Н.С. Інклюзивна освіта в умовах закладу дошкільної освіти. Методичний посібник для педагогів закладів дошкільної освіти. Білгород-Дністровський, 2019. URL : <https://vseosvita.ua/library/embed/010033daf4e6.docx.html>

29. Миронова С.П., Гаврилов О.В., Матвеева М.П. Основи корекційної педагогіки : навчальний посібник Кам'янець-Подільський 2010. URL : [file:///C:/Users/Compaq/Downloads/%D0%9E%D1%81%D0%BD.%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BA%D1%86.%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D0%BA%D0%B8%20%D0%A1.%D0%9F.%D0%9C%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20\(7\).pdf](file:///C:/Users/Compaq/Downloads/%D0%9E%D1%81%D0%BD.%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BA%D1%86.%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D0%BA%D0%B8%20%D0%A1.%D0%9F.%D0%9C%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20(7).pdf)

30. Смеречак Л.І. Корекційна педагогіка : навчально-методичний посібник для самостійної роботи для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. Дрогобич : ДДПУ ім. І. Франка, 2023. 160 с. URL : <http://ir.dspu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2295/1/%D0%BE%D1%81%D1%82.%20%D0%A1%D0%BC%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%87%D0%B0%D0%BA.pdf>

31. Сургова С.Ю. Корекційна педагогіка : методичні вказівки. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2022. 32 с. URL : <https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/708/1/%D0%A1%D1%83%D1%80%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%A1.%20%D0%AE.%20%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D0%BA%D0%B0.%20%D0%92%D0%B8%D0%BF.%20409.pdf>

32. Ярмола Н.А., Коваль-Бардаш Л.В., Компанець Н.М., Квітка Н.О., Лапін А.В. Діти з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому просторі : навчально-методичний посібник. Київ : ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. 208 с. URL : <https://ispukr.org.ua/?p=11772>

Предметний покажчик

Абілітація	9
Адаптація.....	9
Аромотерапія.....	44
Бібліотерапія.....	43
Варіативність розиткового середовища.....	36
Вокалотерапія.....	64
Галузі корекційної педагогіки.....	8
Гуманізація.....	36
Дезадаптація.....	9
Демократизація.....	36
Діагностика порушень у психофізичному розвитку.....	17, 18
Закономірності розвитку.....	24, 26
Зоотерапія.....	44
Імаготерапія.....	66
Інклюзивне середовище.....	36
Інноваційні корекційні освітні технології.....	42,43
Казкотерапія.....	44
Командний пілхід.....	36
Компенсація.....	10
Логопедія.....	8
Лялькотерапія.....	44
Методика Марії Монтессорі.....	46
Методи діагностики.....	18
Мнемотехніка.....	44
Музикотерапія.....	44
Натуротерапія.....	44
Нормалізація.....	9
Олігофронедагогіка.....	8
Ортопедагогіка.....	8
Пісочна терапія.....	46
Портфоліо.....	48, 71-75
Природовідповідний потенціал освітнього середовища інклюзивного закладу дошкільної освіти.....	38
Причини порушень розвитку дитини.....	20
Психолого-педагогічний консиліум.....	35
Психолого-педагогічний моніторинг розвитку дитини.....	21
Психолого-педагогічний супровід розвитку дитини.....	30, 34
Принцип систематичності.....	30
Принцип творчості.....	30
Принцип реалістичності.....	30
Проектна технологія.....	58
Родинно-орієнтований супровід.....	36
Сурдопедагогіка.....	8
Тифлопедагогіка.....	8

Електронне навчально-методичне видання

Надія Ашиток

Робота з дітьми з особливими освітніми потребами

**Методичні матеріали до самостійної роботи студентів для
підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»**

Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка

Редактор
Ірина Невмержицька
Технічний редактор
Ірина Артимко

Здано до набору 09.10.2024 р. Формат 60x90/16. Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 6,50. Зам. 93.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка.
(Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників та розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 5140 від
01.07.2016 р.). 82100, Дрогобич, вул. Івана Франка, 24, к. 203